

Crna Gora / Montenegro
Zavod za zapošljavanje Crne Gore / Employment Agency of Montenegro

Analiza potreba nezaposlenih lica na tržištu rada Crne Gore 2025

Istraživanje Zavoda za zapošljavanje o potrebama, očekivanjima i izazovima nezaposlenih lica 2025

Contents

Riječ autora.....	3
Uvod.....	4
Metodologija istraživanja.....	6
Analiza rezultata istraživanja.....	7
Osnovi podaci.....	7
Radno iskustvo ili stečena kvalifikacija.....	20
Porodične i druge prepreke za zapošljavanje.....	31
Interesovanja i potrebe nezaposlenih lica	38
Glas nezaposlenih: preporuke za unapređenje mjera aktivne politike zapošljavanja	48
Zaključak.....	51
Poruka Zavoda za zapošljavanje Crne Gore	52

Podgorica, oktobar 2025.

Riječ autora

Istraživanje o potrebama i stavovima nezaposlenih lica na tržištu rada Crne Gore za 2025. godinu sprovedeno je sa ciljem da se sagleda položaj nezaposlenih osoba, njihova očekivanja, prepreke sa kojima se suočavaju u pronalaženju posla, kao i motivi i faktori koji utiču na njihovu zapošljivost. Zavod za zapošljavanje Crne Gore, kroz Sektor za mjere aktivne politike zapošljavanja, ovim istraživanjem želi da pruži uvid u perspektivu nezaposlenih lica i time obezbijedi potpuniju osnovu za planiranje budućih mjera aktivne politike zapošljavanja.

Dobijeni rezultati ukazuju na to da nezaposlena lica u Crnoj Gori pokazuju visok nivo interesovanja za stručno usavršavanje i dodatne obuke, naročito one koje omogućavaju sticanje praktičnih znanja i vještina potrebnih za konkretna zanimanja. Istovremeno, istraživanje je pokazalo da mnogi ispitanici prepoznaju nedostatak radnog iskustva, neusklađenost kvalifikacija sa potrebama tržišta i ograničene prilike za zapošljavanje u lokalnim sredinama kao ključne izazove.

Posebno je značajno što veliki broj nezaposlenih izražava spremnost da učestvuje u programima stručnog osposobljavanja, prekvalifikacija i mikrokvifikacija, uz očekivanje veće podrške Zavoda i poslodavaca. Njihova iskustva i stavovi pružaju dragocjene informacije o tome na koji način mjere aktivne politike zapošljavanja mogu postati efikasnije i prilagođenije stvarnim potrebama korisnika.

Analiza prikupljenih podataka pokazuje da su nezaposlena lica svjesna važnosti kontinuiranog učenja, ali da im je potrebna snažnija institucionalna podrška u pronalaženju zaposlenja i pristupu obukama koje odgovaraju aktuelnim tržišnim trendovima. Ova publikacija stoga ima za cilj da doprinese boljem razumijevanju položaja nezaposlenih lica, kao i da posluži kao osnova za dalje planiranje mjera koje će podsticati njihovu zapošljivost, motivaciju i uključivanje u tržište rada.

Zahvaljujem svim ispitanicima koji su učestvovali u istraživanju i time omogućili da Zavod za zapošljavanje Crne Gore dobije realnu sliku o potrebama i izazovima sa kojima se suočavaju nezaposlena lica. Njihov doprinos predstavlja važan korak ka razvoju politika zapošljavanja zasnovanih na dokazima i inkluzivnom pristupu tržištu rada.

mr Gordana Bošković

*v.d. pomoćnice direktora Zavoda za zapošljavanje Crne Gore
Sektor za mjere aktivne politike zapošljavanja*

Uvod

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, kroz Sektor za mjere aktivne politike zapošljavanja, realizovao je tokom septembra i oktobra 2025. godine istraživanje o potrebama i stavovima nezaposlenih lica na tržištu rada.

Cilj istraživanja bio je da se sagledaju ključni faktori koji utiču na zapošljivost nezaposlenih osoba, njihova očekivanja od Zavoda, spremnost za uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja, kao i prepreke sa kojima se suočavaju u procesu traženja posla. Poseban fokus bio je na motivaciji nezaposlenih lica, njihovom interesovanju za obuke, stručno osposobljavanje i razvoj mikrokvalifikacija, kao i na identifikovanju sistemskih barijera koje otežavaju njihovo zapošljavanje.

Istraživanje je sprovedeno putem strukturisanog upitnika koji je distribuiran elektronski, preko mreže biroa rada. U istraživanju je učestvovalo 821 nezaposleno lice sa evidencije Zavoda, iz svih regiona Crne Gore (sjevernog, centralnog i južnog).

Struktura uzorka pokazuje da su u istraživanju učestvovala lica različitog pola, starosne dobi i stepena obrazovanja. Najbrojniju grupu čine nezaposleni starosti od 26 do 45 godina, dok su u značajnom broju zastupljeni i mladi do 25 godina, koji se najčešće prvi put pojavljuju na tržištu rada. Kada je riječ o polnoj strukturi, u istraživanju dominiraju žene (oko 73%).

Podaci o obrazovanju pokazuju da najveći broj nezaposlenih lica ima srednju školu (oko 55%), dok 25% ispitanika ima završene visoke studije, a oko 10% niži nivo obrazovanja. Ova struktura potvrđuje da najveći izazov u pogledu zapošljivosti postoji upravo kod lica sa srednjim kvalifikacijama, naročito u zanimanjima koja su pretrpjela strukturne promjene na tržištu rada.

Kada je riječ o trajanju nezaposlenosti, više od polovine ispitanika nalazi se na evidenciji Zavoda duže od jedne godine, dok je značajan broj prisutan i duže od dvije godine, što ukazuje na izražen problem dugoročne nezaposlenosti i potrebe za ciljanom podrškom ovoj kategoriji. Većina nezaposlenih je prethodno imala radno iskustvo, najčešće u oblastima trgovine, ugostiteljstva, administracije, građevinarstva i uslužnih djelatnosti, što potvrđuje da su mnogi izgubili posao usljed sezonskih oscilacija ili restrukturiranja poslodavaca.

Ispitanici su u velikom broju izrazili spremnost da se uključe u mjere aktivne politike zapošljavanja, posebno u programe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije. Kao glavne motive naveli su: sticanje novih vještina, veće šanse za zapošljavanje, samostalnost i ekonomska sigurnost. S druge strane, među najčešćim preprekama za učešće u programima navedeni su: nedostatak informacija o dostupnim mjerama, nepovjerenje u institucije,

obaveze u domaćinstvu (posebno kod žena), te neusklađenost ponuđenih obuka sa stvarnim interesovanjima ili potrebama tržišta rada.

Većina ispitanika prepoznaje da bi im najviše pomogla konkretna podrška Zavoda u pronalaženju posla, zatim finansijska podrška za pokretanje sopstvenog biznisa i mogućnost besplatnog pohađanja stručnih obuka. U otvorenim komentarima, učesnici su isticali važnost dostupnih informacija, brže komunikacije sa službenicima Zavoda i boljeg povezivanja sa poslodavcima.

Ova analiza ima za cilj da pruži detaljan prikaz stavova i potreba nezaposlenih lica, da ukaže na glavne izazove sa kojima se suočavaju i da doprinese oblikovanju efikasnijih mjera zapošljavanja. Uspostavljanjem balansa između potreba nezaposlenih i zahtjeva poslodavaca, Zavod za zapošljavanje Crne Gore može dodatno unaprijediti planiranje i sprovođenje politika koje vode ka inkluzivnom, održivom i pravednom tržištu rada.

Metodologija istraživanja

Istraživanje o potrebama i stavovima nezaposlenih lica sprovedeno je u cilju prikupljanja relevantnih podataka o njihovom socio-ekonomskom statusu, kvalifikacijama, iskustvu, motivaciji i očekivanjima u vezi sa zapošljavanjem. Ovi podaci predstavljaju osnovu za dalje planiranje i unapređenje mjera aktivne politike zapošljavanja koje Zavod za zapošljavanje Crne Gore sprovodi kroz svoje programe.

Za potrebe prikupljanja podataka korišćen je strukturisani upitnik, koji je obuhvatio 22 pitanja (zatvorenog, poluotvorenog i otvorenog tipa). Upitnik je kreiran u elektronskom formatu (Google Forms) i distribuisan putem mreže biroa rada.

Pitanja su bila tematski grupisana u nekoliko cjelina:

- osnovni demografski podaci (pol, starost, nivo obrazovanja, opština i mjesto prebivališta);
- status na tržištu rada (trajanje nezaposlenosti, prethodno radno iskustvo, posjedovanje kvalifikacija i sertifikata);
- porodične i socijalne okolnosti (briga o djeci i drugim članovima domaćinstva, obaveze u domaćinstvu i njihova povezanost sa mogućnošću zaposlenja);
- stavovi i motivacija za uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja;
- percepcija podrške Zavoda za zapošljavanje i prijedlozi za njeno unapređenje.

U istraživanju je učestvovalo 821 nezaposleno lice evidentirano u evidencijama Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Uzorak je obuhvatio ispitanike iz svih regija Crne Gore (sjeverne, centralne i južne) čime je omogućeno dobijanje reprezentativne slike o strukturi i stavovima nezaposlenih lica u različitim lokalnim sredinama.

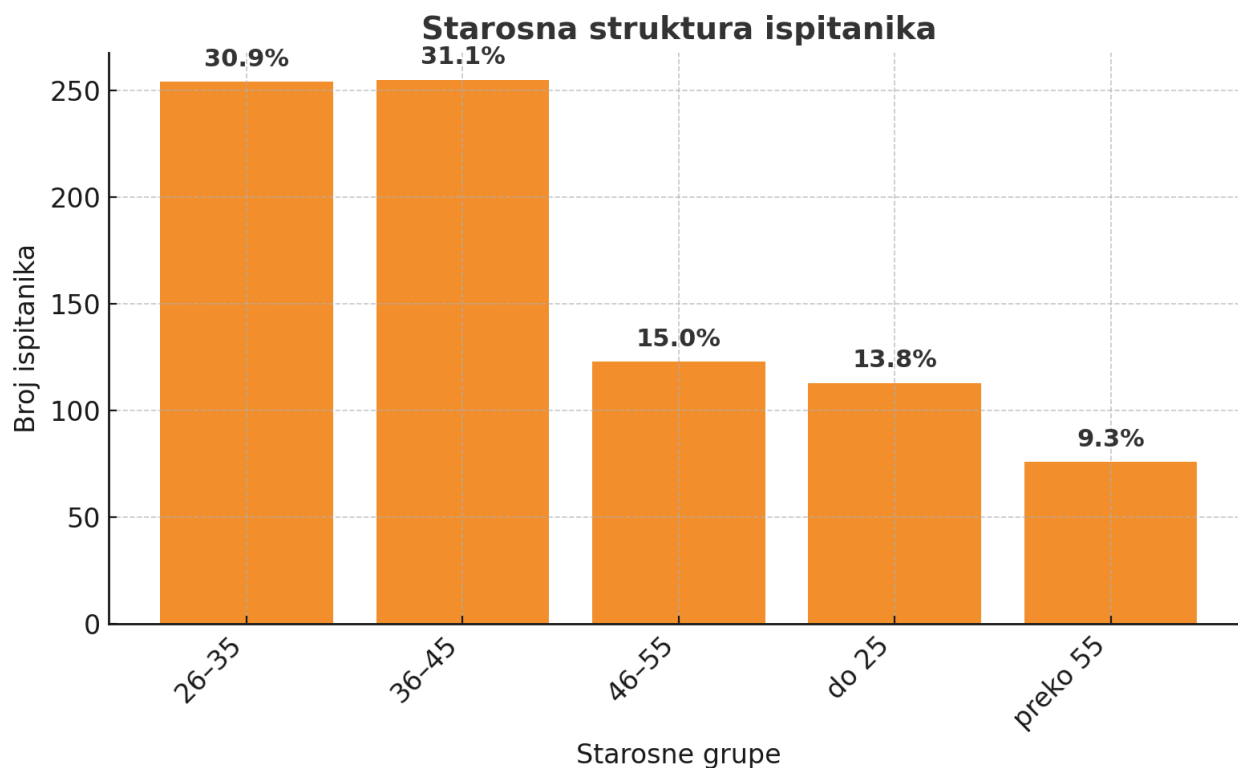
Istraživanje je sprovedeno tokom septembra i oktobra 2025. godine, a popunjavanje upitnika bilo je anonimno i dobrovoljno, uz napomenu da će se podaci koristiti isključivo za analitičke i statističke potrebe Zavoda. Prikupljeni odgovori analizirani su u agregiranom obliku, bez pojedinačne identifikacije ispitanika, čime je u potpunosti poštovan princip zaštite ličnih podataka.

Podaci su obrađeni i analizirani pomoću statističkih metoda deskriptivne analize, uz primjenu alata programa Microsoft Excel. Rezultati su prikazani u vidu procentualnih udjela, grafičkih prikaza i tumačenja ključnih nalaza. Kvalitativni odgovori iz otvorenih pitanja analizirani su metodom tematske analize, kojom su izdvojene najčešće poruke, prijedlozi i komentari nezaposlenih lica u vezi sa radom Zavoda, mogućnostima zapošljavanja i potrebom za dodatnim obukama.

Analiza rezultata istraživanja

Osnovni podaci

Cilj poglavlja „Osnovni podaci“ je da pruži pregled osnovnih demografskih i socijalnih karakteristika ispitanika – nezaposlenih lica koja su učestvovala u istraživanju. Ovi podaci omogućavaju bolje razumijevanje strukture uzorka prema polu, starosti, nivou obrazovanja, mjestu prebivališta, radnom iskustvu i porodičnom statusu. Analiza ovih pokazatelja daje okvir za tumačenje kasnijih odgovora i uvida u to kako se potrebe, motivi i prepreke za zapošljavanje razlikuju među različitim grupama nezaposlenih. Na taj način, poglavlje „Osnovni podaci“ predstavlja osnovu za oblikovanje ciljanih i efikasnih mjera aktivne politike zapošljavanja, usklađenih sa specifičnostima različitih kategorija nezaposlenih lica u Crnoj Gori.

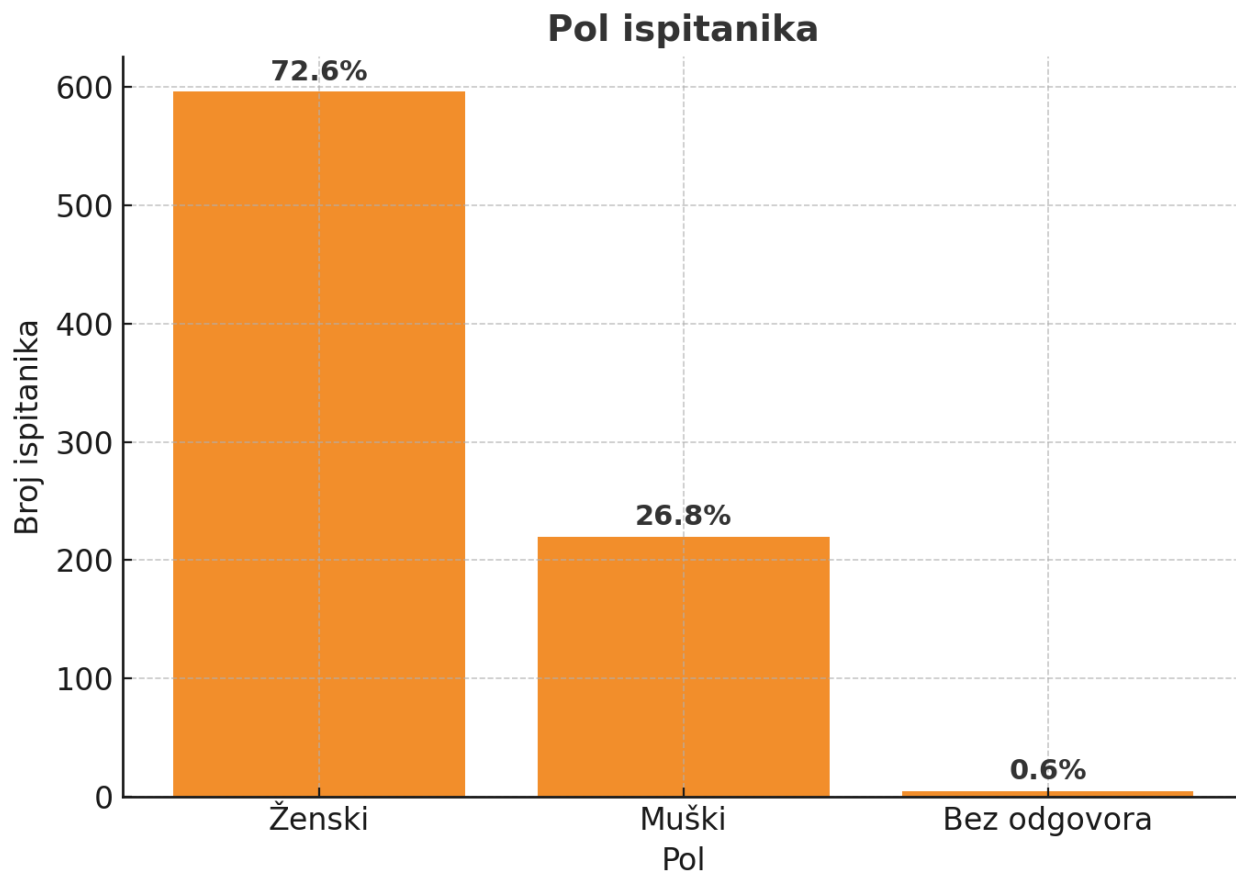
Analiza starosne strukture ispitanika pokazuje da nezaposlena lica u Crnoj Gori predstavljaju izrazito heterogenu grupu, u kojoj su zastupljene sve generacije: od mladih koji se prvi put pojavljuju na tržištu rada do starijih lica sa višedecenijskim iskustvom. Najbrojniju grupu čine lica uzrasta od 26 do 45 godina, što ukazuje da je riječ o populaciji koja se nalazi u periodu najveće profesionalne aktivnosti, ali i životne odgovornosti. Ova grupa nezaposlenih najčešće

posjeduje određeno radno iskustvo i kvalifikacije, ali se suočava sa izazovima ponovnog zapošljavanja usljed ograničenih ponuda poslova u skladu sa njihovim profilima, kao i brze promjene u potrebama tržišta rada.

Značajan udio čine i lica mlađa od 25 godina, koja se u većini slučajeva prvi put prijavljuju na evidenciju Zavoda i nemaju prethodno radno iskustvo. Ovi ispitanici su najčešće nedovoljno informisani o mogućnostima zapošljavanja i programima podrške, te izražavaju potrebu za jasnim smjernicama i mentorstvom u procesu traženja posla. Njihova očekivanja usmjerena su ka sticanju prvog radnog iskustva, dodatnim obukama i programima stručnog osposobljavanja koji bi im omogućili brže uključivanje na tržište rada.

Stariji ispitanici, naročito oni iznad 46 godina, predstavljaju grupu koja je često izložena riziku dugoročne nezaposlenosti. Kod njih je prisutan niži nivo povjerenja u mogućnost pronalaženja posla, kao i izraženija potreba za specifičnim oblicima podrške: programima prilagođenim njihovim iskustvima i sposobnostima, fleksibilnim uslovima rada, obukama za digitalne vještine i podsticajima za samozapošljavanje. Mnogi od njih navode da su više puta učestvovali u programima zapošljavanja, ali bez dugoročnog efekta, što ukazuje na potrebu za preciznijim usmjeravanjem mjera prema ovoj kategoriji.

Ukupno posmatrano, rezultati upućuju na izraženu raznolikost u starosnoj strukturi nezaposlenih, što potvrđuje da politike zapošljavanja moraju biti diferencirane i prilagođene specifičnostima svake starosne grupe. Mladi zahtijevaju podršku u sticanju iskustva i profesionalnoj orijentaciji, lica srednje dobi prilike za razvoj i stabilno zaposlenje, dok stariji nezaposleni traže fleksibilnije programe i podršku reintegraciji. Ovakva raznolikost ističe potrebu za pristupom koji ne posmatra nezaposlene kao homogenu grupu, već kao skup pojedinaca sa različitim resursima, očekivanjima i ograničenjima, što predstavlja osnovu za kreiranje inkluzivnih i ciljanih mjera aktivne politike zapošljavanja.

Analiza strukture uzorka prema polu pokazuje da su u istraživanju znatno zastupljenije žene, koje čine 72,6% ukupnog broja ispitanika, dok muškarci čine 26,8%, a mali broj učesnika (0,6%) nije naveo pol. Ova raspodjela odražava realno stanje u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, gdje su žene tradicionalno zastupljenije među dugoročno nezaposlenima, naročito u pojedinim regionima i starosnim grupama.

Dalja analiza pokazuje da je ženska nezaposlenost izraženija u centralnom i južnom regionu, gdje žene češće dolaze iz sektora trgovine, ugostiteljstva i administrativnih poslova, odnosno iz djelatnosti koje karakterišu sezonske fluktuacije i nestabilni oblici zaposlenja. S druge strane, muškarci su zastupljeniji u sjevernim opštinama, naročito u grupi dugoročno nezaposlenih lica koja su prethodno radila u građevinarstvu, fizičkim poslovima i sektorima koji su pretrpjeli pad potražnje.

Kada se posmatra obrazovna struktura, može se uočiti da žene u uzorku češće imaju viši stepen obrazovanja (osnovne ili master studije), dok muškarci pretežno dolaze iz kategorije sa srednjim ili nižim obrazovanjem. Ova razlika sugerise da žene u većem broju posjeduju formalne kvalifikacije, ali istovremeno nailaze na prepreke u njihovom valorizovanju na

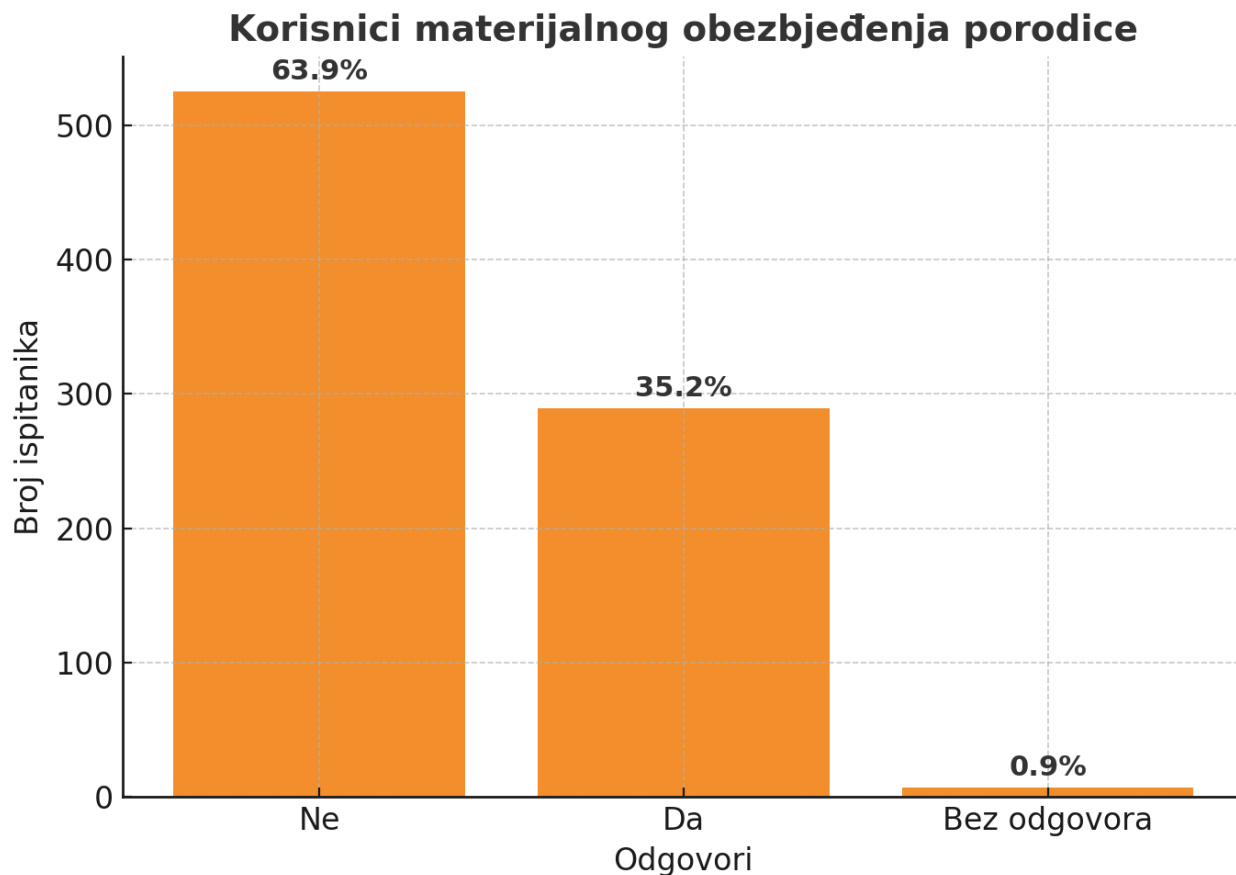
tržištu rada. Uprkos višem obrazovanju, mnoge od njih navode da su se nakon porodijskog odsustva ili brige o članovima porodice suočile sa poteškoćama u ponovnom zapošljavanju, što ukazuje na prisutne rodne barijere i na potrebu za fleksibilnijim modelima podrške zapošljavanju žena.

U pogledu trajanja nezaposlenosti, žene su češće prisutne na evidenciji duže od godinu dana, dok muškarci nešto češće pripadaju grupi koja je nezaposlena do šest mjeseci, što može ukazivati na veću fluktuaciju muške radne snage u sezonskim poslovima. Posebno je značajno što žene češće nego muškarci navode da im porodične obaveze i briga o djeci ili starijima otežavaju mogućnost zaposlenja. Skoro svaka treća ispitanica smatra da obaveze u domaćinstvu umanjuju njene šanse da aktivno traži posao ili da se uključi u programe obuke.

Kada se analiziraju motivi za uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja, uočava se da su žene u većoj mjeri motivisane potrebom za ekonomskom nezavisnošću, socijalnim uključivanjem i ličnim razvojem, dok muškarci češće ističu mogućnost stabilnog zaposlenja i sigurnog prihoda. Žene, takođe, pokazuju veće interesovanje za programe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacija, dok muškarci češće izražavaju interesovanje za programe samozapošljavanja i finansijsku podršku za pokretanje sopstvenog biznisa.

Kada je riječ o percepciji podrške Zavoda za zapošljavanje, žene su u većem broju izrazile mišljenje da Zavod pruža adekvatnu, ali nedovoljno personalizovanu podršku ženama koje su dugoročno nezaposlene. Istovremeno, mnoge su naglasile potrebu za češćim individualnim savjetovanjem, obukama u lokalnim zajednicama i programima koji omogućavaju usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza.

Sveukupno posmatrano, rezultati ukazuju na to da rodni aspekt nezaposlenosti u Crnoj Gori ostaje važan izazov. Žene se suočavaju sa složenijim barijerama pri zapošljavanju, koje proizilaze ne samo iz tržišnih faktora, već i iz socijalnih i porodičnih okolnosti. Stoga je važno da se u kreiranju mjera aktivne politike zapošljavanja nastavi sa razvojem programa posebno usmjerenih na ekonomsku aktivaciju žena, uključujući fleksibilne modele rada, podršku za samozapošljavanje, razvoj mikrokvalifikacija i lokalne obuke prilagođene ženama koje se vraćaju na tržište rada nakon dužeg perioda neaktivnosti.

Rezultati istraživanja pokazuju da je 35,2% ispitanika korisnik materijalnog obezbjeđenja porodice, dok 63,9% nije u tom statusu, a 0,9% nije odgovorilo na ovo pitanje. Ovi podaci ukazuju na značajan broj nezaposlenih lica koja se oslanjaju na sistem socijalne podrške kao osnovni izvor egzistencijalne sigurnosti, što potvrđuje povezanost između dugotrajne nezaposlenosti i rizika od siromaštva.

Kada se ovi rezultati ukrste sa drugim pitanjima, uočava se da se korisnici materijalnog obezbjeđenja češće nalaze u starosnim grupama iznad 45 godina, i da u većem broju potiču iz sjevernog regiona Crne Gore, gdje su mogućnosti za zapošljavanje ograničenije, a socijalna davanja često predstavljaju jedini izvor prihoda domaćinstva. U ovoj grupi primjetan je i veći udio lica sa nižim stepenom obrazovanja, najčešće sa završenom osnovnom ili trogodišnjom srednjom školom, što dodatno smanjuje njihove šanse za zapošljavanje.

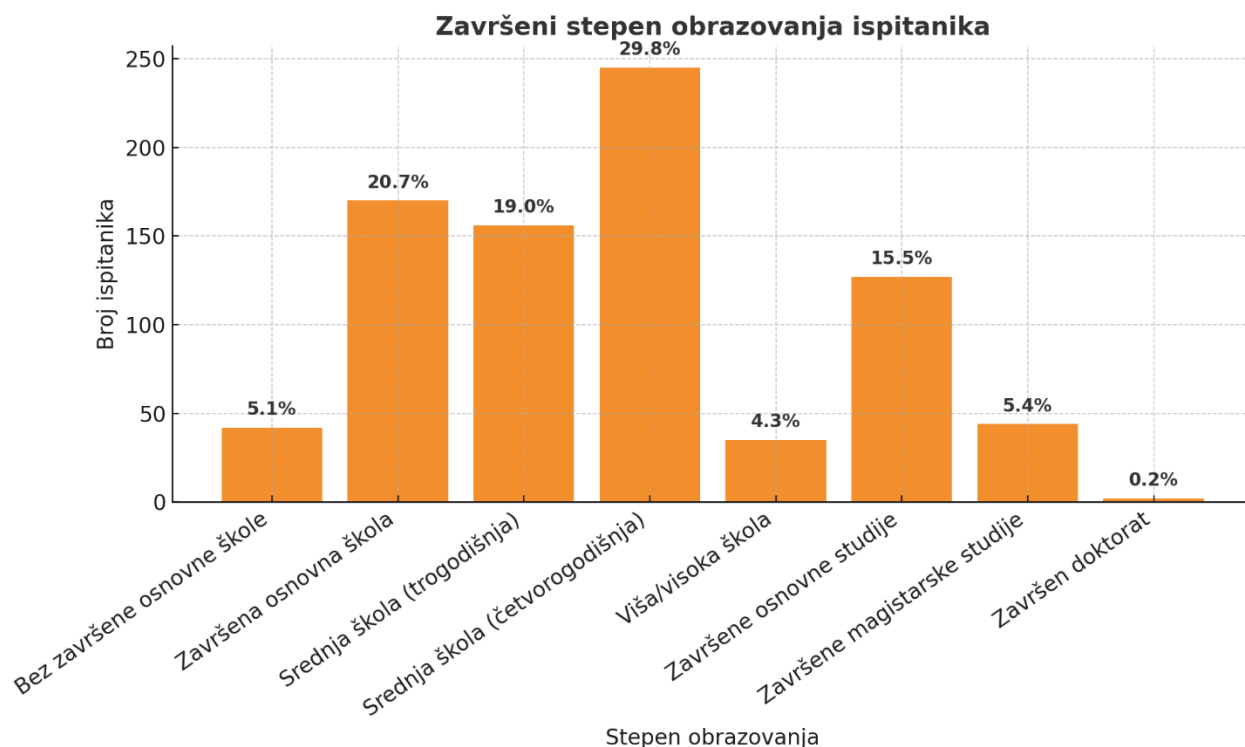
Analiza odgovora pokazuje da korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice u prosjeku duže borave na evidenciji nezaposlenih. Više od dvije trećine njih registrovano je na birou rada duže od godinu dana, a trećina čak duže od dvije godine. Ovi ispitanici ujedno rjeđe navode da su prethodno imali stabilan radni odnos, a mnogi od njih posjeduju radno iskustvo

isključivo u sezonskim poslovima ili u neformalnoj ekonomiji. Takva situacija stvara osjećaj nesigurnosti i često dovodi do smanjene motivacije za aktivno traženje posla.

Zanimljivo je da su žene, prema ovom istraživanju, češće od muškaraca korisnice materijalnog obezbjeđenja, naročito one koje su samohrane majke ili brinu o djeci i starijim članovima porodice. U njihovim odgovorima prepoznaje se izražena potreba za ciljanim mjerama podrške: obukama u lokalnim zajednicama, subvencionisanim radnim angažmanima i fleksibilnim modelima zaposlenja koji bi im omogućili da usklade porodične obaveze sa radnim angažmanom.

Sa druge strane, među ispitanicima koji nijesu korisnici materijalnog obezbjeđenja, prisutna je veća spremnost za uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja, posebno u programe stručnog osposobljavanja, prekvalifikacija i podrške samozapošljavanju. Ova grupa češće percipira Zavod za zapošljavanje kao partnera koji im može pomoći u aktivnom traženju posla, dok korisnici materijalnog obezbjeđenja češće izražavaju nepovjerenje u institucionalne mehanizme i skepticizam prema efektima dosadašnjih programa.

Sveukupno, rezultati potvrđuju da status korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice značajno utiče na percepciju mogućnosti zapošljavanja, motivaciju i spremnost na uključivanje u programe podrške. Ova grupa zahtijeva poseban pristup u kreiranju mjera aktivne politike zapošljavanja koji kombinuje socijalnu zaštitu i radnu aktivaciju, kroz individualne planove zapošljavanja, psihosocijalnu podršku, obuke za razvoj radnih navika i stimulativne modele uključivanja na tržište rada. Na taj način bi se doprinijelo smanjenju dugoročne zavisnosti od socijalnih davanja i podstakla ekonomska samostalnost najugroženijih kategorija nezaposlenih lica.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj nezaposlenih lica u uzorku ima srednje obrazovanje, što je u skladu sa strukturom evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Četvorogodišnju srednju školu završilo je 29,8% ispitanika, dok 19% ima trogodišnje srednje obrazovanje. Ukupno, gotovo polovina svih nezaposlenih lica (48,8%) posjeduje srednji stepen kvalifikacija, što potvrđuje da je riječ o dominantnoj obrazovnoj grupi među nezaposlenima.

Oko 20,7% ispitanika ima završenu osnovnu školu, dok je 5,1% bez završene osnovne škole, što ukazuje na postojanje kategorije niskokvalifikovanih i teško zapošljivih lica, naročito u sjevernim opštinama i ruralnim područjima. Ova grupa je često i korisnik materijalnog obezbjeđenja porodice, te se suočava sa višestrukim barijerama na tržištu rada (nedostatkom formalnog obrazovanja, niskim nivoom funkcionalne pismenosti i slabom mobilnošću).

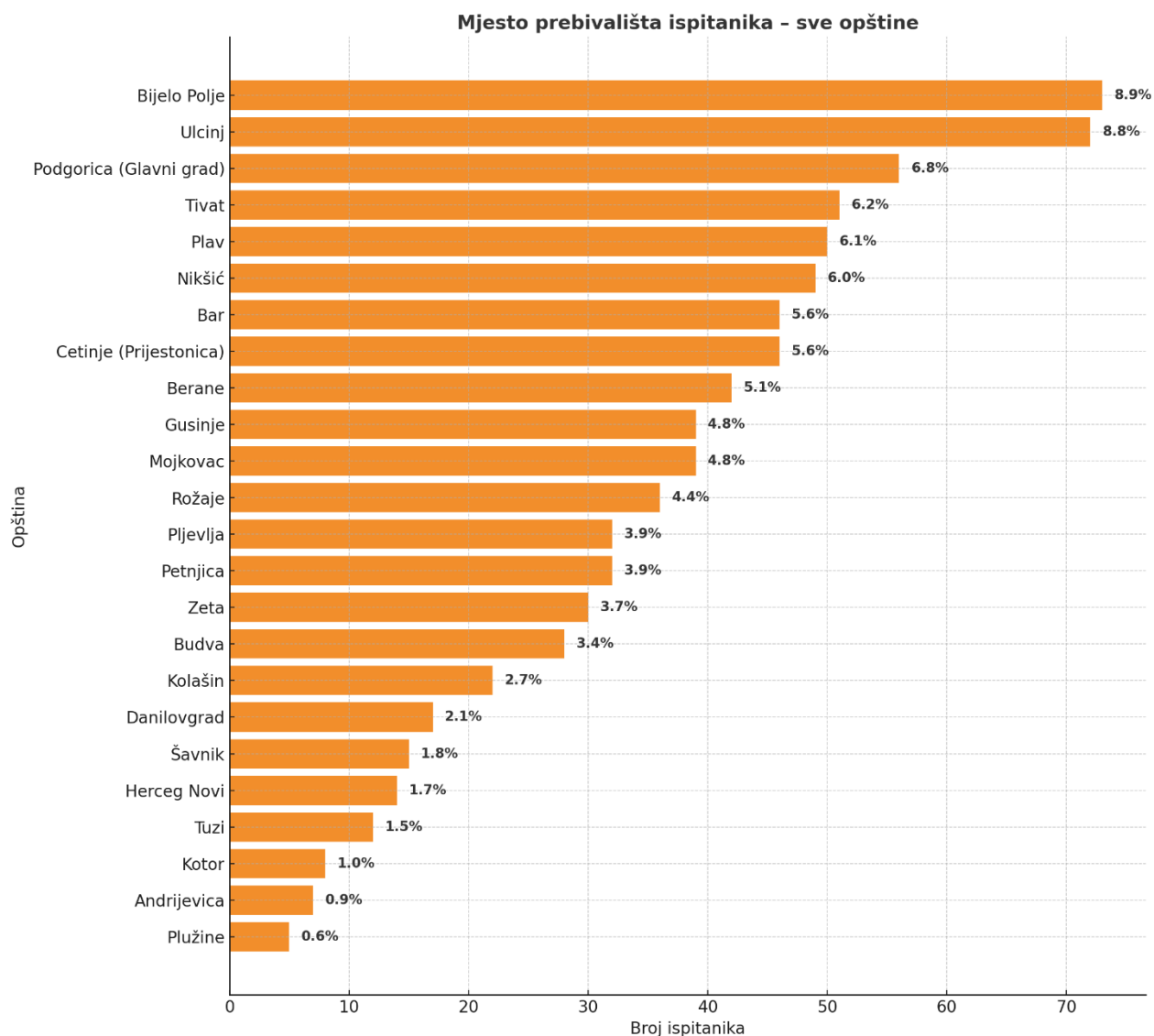
Visoko obrazovana lica, iako u manjem broju, predstavljaju značajnu kategoriju za planiranje mjera aktivne politike zapošljavanja. Završene osnovne studije ima 15,5% ispitanika, magistarske studije završilo je 5,4%, dok svega 0,2% ima doktorat. Ovi rezultati pokazuju da visokoobrazovani nezaposleni čine gotovo petinu uzorka (21%), što upućuje na strukturne disbalanse između ponude i potražnje za visokoobrazovanim kadrom, posebno u oblastima društvenih nauka, turizma i menadžmenta.

Ukrštanjem obrazovnog nivoa sa polom ispitanika, uočava se da žene dominiraju u grupi visokoobrazovanih nezaposlenih lica (osnovne i magistarske studije), dok su muškarci zastupljeniji u kategorijama sa srednjom trogodišnjom školom i nižim stepenima obrazovanja. Ova razlika se reflektuje i na vrste poslova koje preferiraju: žene češće biraju administrativne i uslužne poslove, dok muškarci izražavaju interesovanje za tehničke, građevinske i zanatske djelatnosti.

Posmatrano prema trajanju nezaposlenosti, lica sa nižim obrazovanjem u prosjeku se duže nalaze na evidenciji Zavoda, pri čemu je preko 70% njih nezaposleno duže od godinu dana. S druge strane, kod visokoobrazovanih lica nezaposlenost je kraćeg trajanja, ali je izraženo nezadovoljstvo kvalitetom ponude poslova i niskim zaradama u struci. Mnogi visokoobrazovani ispitanici navode da bi radije pristali na dodatne obuke ili prekvalifikaciju za poslove u sektoru turizma, IT-a, administracije ili obrazovanja, nego da ostanu pasivni na tržištu rada.

Korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice najčešće pripadaju grupama sa osnovnim i trogodišnjim srednjim obrazovanjem, dok među visokoobrazovanimaj taj status gotovo da ne postoji. Ovaj podatak potvrđuje da je stepen obrazovanja direktno povezan sa rizikom od socijalne isključenosti i siromaštva.

Analiza odgovora ukazuje na potrebu da se mjere aktivne politike zapošljavanja dodatno prilagode obrazovnom profilu nezaposlenih. Za lica sa nižim kvalifikacijama potrebno je razvijati praktične programe obuka i mikrokvalifikacija, dok bi za visokoobrazovane trebalo uspostaviti ciljne programe stručnog usavršavanja, inovacionih projekata i podrške samozapošljavanju. Time bi se obezbijedila bolja povezanost između obrazovanja, potreba tržišta rada i planiranja profesionalnog razvoja nezaposlenih lica.

Istraživanje je obuhvatilo nezaposlena lica iz ukupno 24 crnogorske opštine, čime je obezbijedena široka teritorijalna zastupljenost i reprezentativan uzorak po regionalnom osnovu. Najveći broj ispitanika dolazi iz Bijelog Polja (8,9%), Ulcinja (8,8%) i Podgorice (6,8%), dok su značajno zastupljeni i Tivat (6,2%), Plav (6,1%), Nikšić (6,0%), Bar (5,6%), Cetinje (5,6%), Berane (5,1%) i Gusinje (4,8%). Ostatak uzorka čine ispitanici iz opština kao što su Rožaje, Mojkovac, Petnjica, Andrijevica, Pljevlja, Danilovgrad, Kolašin, Budva, Herceg Novi, Kotor, Tuzi, Šavnik, Žabljak i Plužine, čije pojedinačno učešće ne prelazi tri procenta.

Ovakva raspodjela ukazuje na ravnomjerno učešće svih regiona Crne Gore, ali i potvrđuje dominaciju sjevernog regiona, u kojem su Bijelo Polje, Berane, Plav, Gusinje, Andrijevica, Mojkovac, Rožaje i Petnjica među najzastupljenijim opštinama. Upravo u tim sredinama

evidentan je veći broj dugoročno nezaposlenih lica, kao i korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice, što potvrđuje izražene regionalne razlike u mogućnostima zapošljavanja. U sjevernim opštinama, nezaposleni češće dolaze iz kategorije sa osnovnim i trogodišnjim srednjim obrazovanjem, a većina njih navodi da su nezaposleni duže od godinu dana.

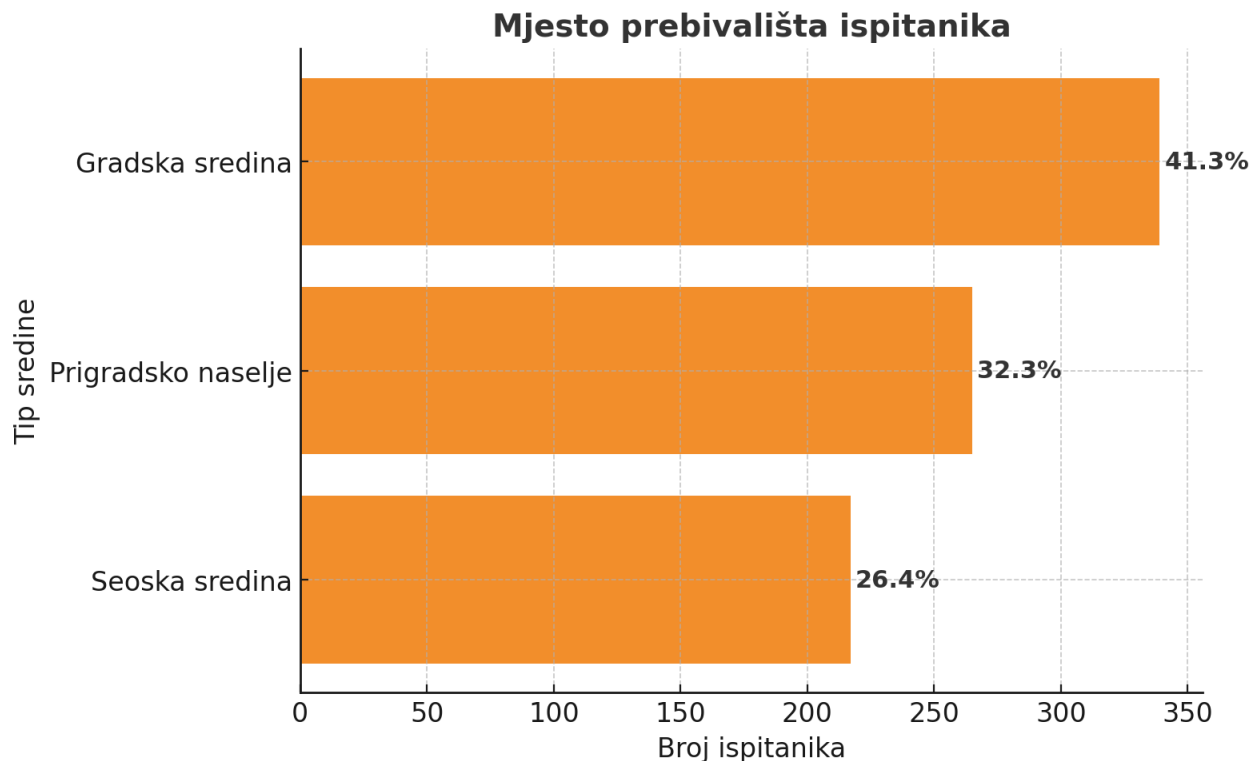
U centralnom regionu (Podgorica, Danilovgrad, Cetinje), udio ispitanika je oko jedne petine ukupnog uzorka. U ovom dijelu Crne Gore izraženija je koncentracija visokoobrazovanih nezaposlenih, naročito žena, koje se suočavaju sa ograničenim mogućnostima zaposlenja u struci. Najveći broj njih dolazi iz Podgorice, što odražava činjenicu da glavni grad ima najveću koncentraciju stanovništva i najveći broj registrovanih nezaposlenih, ali i najraznovrsniju strukturu po zanimanjima.

U južnom regionu (Ulcinj, Bar, Budva, Kotor, Tivat i Herceg Novi), nezaposlenost ima specifičan sezonski karakter. Mnogi ispitanici iz ovih opština navode da su prethodno bili zaposleni u turizmu, ugostiteljstvu i uslužnim djelatnostima, te da su tokom ljeta radno angažovani, dok su tokom zimskih mjeseci ponovo evidentirani kao nezaposleni. Ova grupa ispitanika pokazuje visok nivo spremnosti za dodatne obuke i programe prekvalifikacije, naročito za poslove koji bi im omogućili stalniji angažman i stabilniji prihod tokom cijele godine.

Ukrštanjem podataka prema polu i obrazovanju uočava se da žene čine većinu nezaposlenih u gotovo svim opštinama, naročito u Podgorici, Nikšiću, Baru i Bijelom Polju, gdje su zastupljene u udjelu većem od dvije trećine. Istovremeno, muškarci su nešto zastupljeniji u opštinama Plav, Gusinje, Berane i Rožaje, što je povezano sa tradicionalnim zanimanjima i radnim iskustvima u zanatskim i građevinskim djelatnostima.

Analiza kvalitativnih odgovora ukazuje i na različitu percepciju podrške Zavoda: ispitanici iz većih opština najčešće ističu potrebu za boljom povezanošću Zavoda i poslodavaca, dok nezaposleni iz manjih i ruralnih sredina izražavaju potrebu za većom teritorijalnom dostupnošću programa, terenskim obukama i boljim informisanjem o postojećim mjerama zapošljavanja.

Sveukupno posmatrano, rezultati potvrđuju da regionalna pripadnost značajno utiče na profil nezaposlenosti u Crnoj Gori. Na sjeveru dominiraju dugoročno nezaposleni i korisnici socijalne pomoći, u centralnom regionu visokoobrazovani koji traže stabilne poslove, dok južni region obilježava sezonska fluktuacija zaposlenosti. Ovi nalazi jasno ukazuju na potrebu za decentralizovanim pristupom aktivnim mjerama zapošljavanja, uz jačanje lokalnih partnerstava između Zavoda, opština, obrazovnih institucija i poslodavaca.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj nezaposlenih ispitanika živi u gradskim sredinama (41,3%), dok 32,3% potiče iz prigradskih naselja, a 26,4% iz seoskih područja. Ovakva struktura uzorka ukazuje na to da, iako su gradska područja privlačnija za zapošljavanje i imaju više ekonomskih aktivnosti, nezaposlenost i dalje ostaje prisutan problem i u urbanim i u ruralnim sredinama, ali sa različitim uzrocima i oblicima.

U gradskim sredinama, nezaposlena lica su najčešće mlađa i obrazovanija, što je potvrđeno ukrštanjem sa starosnom i obrazovnom strukturom ispitanika. Među njima dominiraju žene sa završenom srednjom četvorogodišnjom školom ili visokoškolskim obrazovanjem, koje u većem broju navode da aktivno traže posao i da su zainteresovane za programe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacija. U ovoj grupi je primjetan i veći nivo digitalne pismenosti i svijest o mogućnostima usavršavanja, ali i izraženo nezadovoljstvo ponudom poslova u skladu sa kvalifikacijama.

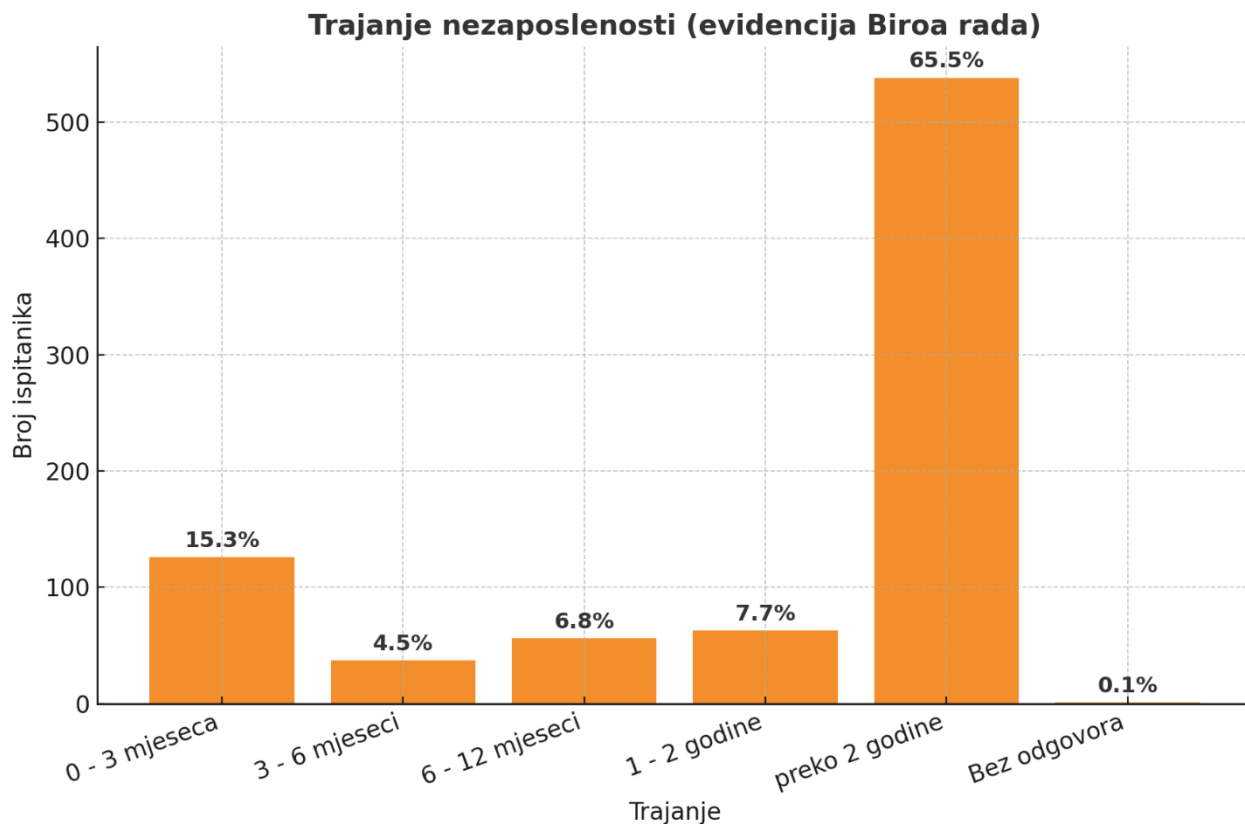
Prigradska naselja predstavljaju specifičnu kategoriju, blizinu tržišta rada prati ograničena ponuda poslova i slabija povezanost sa gradskim servisima. Nezaposleni iz ovih sredina često posjeduju srednje obrazovanje i prethodno iskustvo u zanatskim, administrativnim ili uslužnim djelatnostima. Mnogi od njih navode da bi se rado uključili u programe prekvalifikacije ili subvencionisanog zapošljavanja ako bi bili dostupni u lokalnoj zajednici. Upravo ova grupa ima potencijal za brzu radnu aktivaciju uz adekvatnu podršku Zavoda i lokalnih partnera.

Seoska područja obuhvataju 26,4% uzorka i karakterišu ih veće poteškoće u zapošljavanju, posebno među starijim ispitanicima i onima sa nižim obrazovanjem. U ovoj grupi preovlađuju muškarci i korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice, a nezaposlenost je u prosjeku dugotrajnija. Mnogi navode da nisu imali ponudu za posao u prethodnih godinu dana i da su rijetko uključeni u mjere aktivne politike zapošljavanja. Kao glavni razlozi navode se udaljenost od urbanih centara, ograničene saobraćajne veze i nedostatak lokalnih poslodavaca. Ujedno, veći broj ispitanika iz ruralnih područja iskazuje interesovanje za samozapošljavanje u poljoprivredi, stočarstvu i tradicionalnim zanatima, uz finansijsku i stručnu podršku.

Kada se analiziraju razlike po polu, žene su u većem broju prisutne u gradskim i prigradskim sredinama, dok su muškarci dominantni u seoskim. Žene iz ruralnih područja, naročito one starije od 45 godina, spadaju u posebno ranjivu grupu, jer se suočavaju sa višestrukim preprekama poput: nedostatka dostupnih poslova, ograničene mobilnosti i obavezama u domaćinstvu.

Ovi rezultati jasno ukazuju na potrebu za teritorijalno diferenciranim pristupom u planiranju mjera aktivne politike zapošljavanja. U gradskim sredinama fokus bi trebalo staviti na programe stručnog osposobljavanja, digitalnih vještina i povezivanja sa poslodavcima, dok u prigradskim i seoskim područjima prioritet postaju terenski programi, subvencije za lokalne poslodavce, podrška samozapošljavanju i razvoj mikrokvalifikacija koje omogućavaju praktičnu i brzu zapošljivost.

Sveukupno, analiza pokazuje da mjesto prebivališta ima snažan uticaj na dinamiku nezaposlenosti u Crnoj Gori. Razumijevanje razlika između gradskih, prigradskih i seoskih sredina ključno je za oblikovanje mjera koje će omogućiti ravnomjerniju dostupnost zapošljavanja, smanjenje regionalnih razlika i aktivnije uključivanje svih kategorija nezaposlenih lica na tržište rada.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj ispitanika, čak 65,5%, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore boravi duže od dvije godine, što jasno ukazuje na visok stepen dugoročne nezaposlenosti među registrovanim licima. Kratkotrajno nezaposleni, koji su na evidenciji do tri mjeseca, čine 15,3% ispitanika, dok je 4,5% nezaposleno između tri i šest mjeseci, a 6,8% između šest mjeseci i godinu dana. Ispitanika koji su na evidenciji od jedne do dvije godine ima 7,7%, dok je samo jedan učesnik ankete (0,1%) ostavio pitanje bez odgovora.

Ovi podaci jasno pokazuju da je u strukturi nezaposlenih dominantna kategorija lica koja se duže vrijeme ne uspijevaju integrisati na tržište rada. Dugoročna nezaposlenost najčešće dovodi do smanjenja motivacije, gubitka radnih navika i slabljenja profesionalnih kompetencija, a istovremeno povećava rizik od socijalne isključenosti.

Kada se rezultati ukrste sa ostalim pitanjima, uočava se nekoliko značajnih obrazaca. Najduže nezaposleni su lica starija od 45 godina, koja u velikoj mjeri potiču iz sjevernog regiona i imaju osnovno ili trogodišnje srednje obrazovanje. Ova grupa često navodi da se na evidenciji nalazi više od pet godina, bez ozbiljnijih prilika za zaposlenje. Njihove šanse za povratak na

tržište rada dodatno umanjuju niska mobilnost, nedostatak digitalnih vještina i ograničena ponuda poslova u lokalnim sredinama.

S druge strane, kratkotrajno nezaposleni (do tri mjeseca) uglavnom su mlađe osobe, najčešće iz gradskih sredina, koje posjeduju četvorogodišnje srednje ili visoko obrazovanje i aktivno traže posao. Njihova nezaposlenost često je prelaznog karaktera – nakon završetka školovanja ili prestanka sezonskog angažmana i za ovu grupu je važno obezbijediti brze obuke i programe posredovanja koji omogućavaju kontinuirano uključivanje u radni proces.

Polne razlike su, takođe, izražene: među dugoročno nezaposlenima dominiraju žene, koje često ističu porodične obaveze, nedostatak fleksibilnih radnih uslova i ograničene prilike za zapošljavanje u lokalnim zajednicama kao glavne prepreke. Kod muškaraca je nešto veći udio kratkotrajno nezaposlenih, posebno u sektorima građevinarstva, fizičkih poslova i sezonskog zapošljavanja.

Kada se podaci uporede sa statusom korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice, uočava se gotovo potpuna podudarnost – najveći broj korisnika socijalne pomoći istovremeno pripada grupi dugoročno nezaposlenih, što potvrđuje međuzavisnost ekonomskih i socijalnih faktora nezaposlenosti.

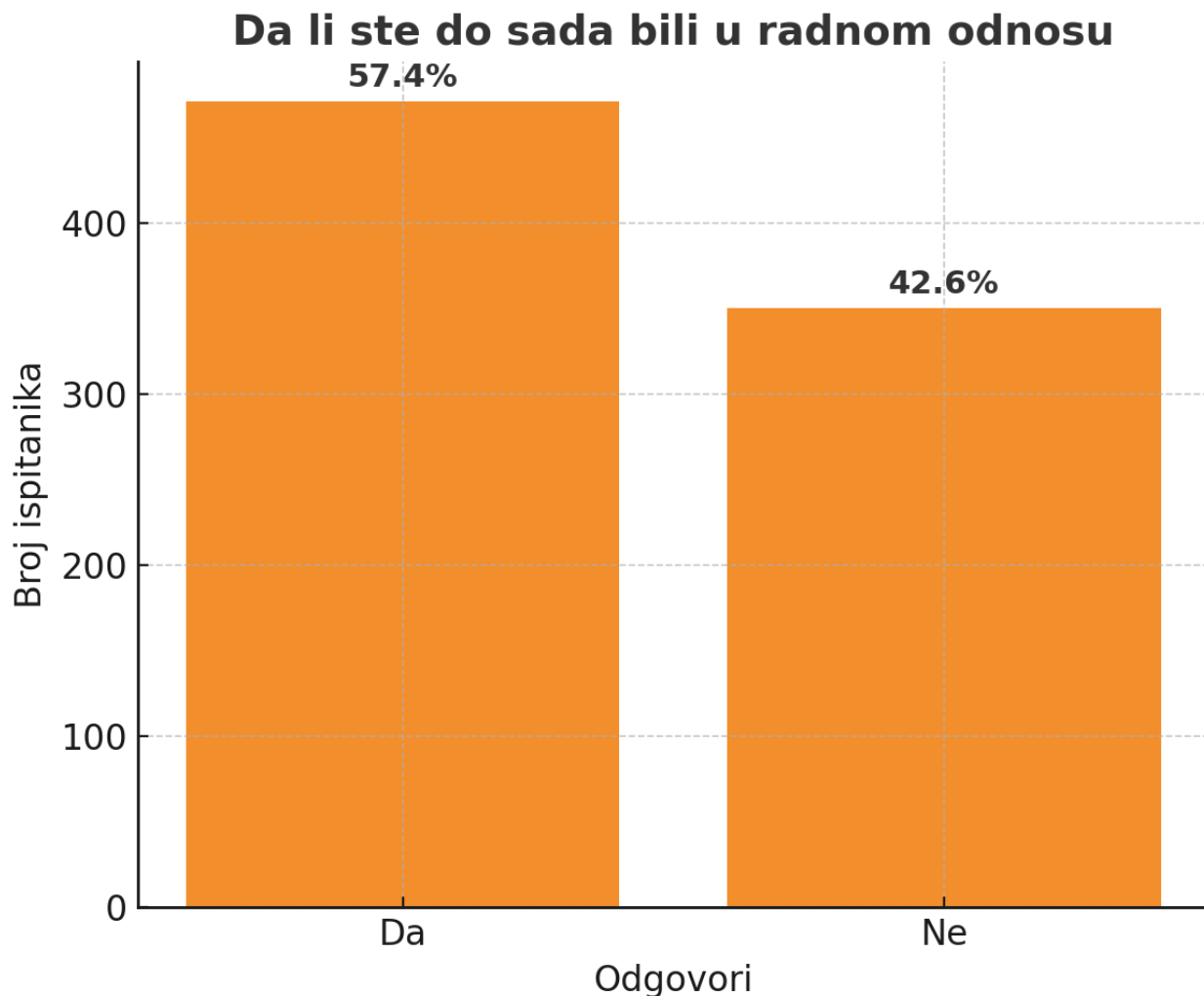
Analiza ukazuje da su dugoročno nezaposlena lica najugroženija kategorija na tržištu rada i zahtijevaju posebno osmišljene programe podrške. Ti programi treba da uključuju kombinaciju individualnog savjetovanja, profesionalne rehabilitacije, kratkih obuka, subvencionisanog zapošljavanja i podrške samozapošljavanju, uz poseban fokus na razvoj motivacije i radnih navika.

Sveukupno posmatrano, trajanje nezaposlenosti predstavlja jedan od ključnih pokazatelja koji potvrđuje da je struktura nezaposlenih u Crnoj Gori i dalje opterećena visokim udjelom dugoročno neaktivnih lica, što zahtijeva sistemski pristup – od ranog praćenja rizika od dugoročne nezaposlenosti, preko jačanja karijernih servisa, do razvoja održivih mehanizama za aktivaciju i uključivanje ove grupe u tržište rada.

Radno iskustvo ili stečena kvalifikacija

Cilj poglavlja „Radno iskustvo ili stečena kvalifikacija“ je da prikaže strukturu nezaposlenih lica prema prethodnom radnom iskustvu, dužini staža i nivou stečenih kvalifikacija, kao i da utvrdi njihovu usklađenost sa potrebama tržišta rada. Ovim dijelom istraživanja želi se sagledati koliko nezaposleni posjeduju kompetencije koje su trenutno tražene od strane poslodavaca, te u kojoj mjeri njihova zanimanja i kvalifikacije omogućavaju brže uključivanje

u radni proces. Rezultati poglavlja pružaju osnov za planiranje programa prekvalifikacija, dokvalifikacija i stručnih obuka, kao i za usmjeravanje mjera koje bi povećale zapošljivost lica bez radnog iskustva ili sa zastarjelim znanjima.

Rezultati istraživanja pokazuju da 57,4% ispitanika ima prethodno radno iskustvo, dok 42,6% nikada nije bilo u radnom odnosu. Ovi podaci otkrivaju značajnu podjelu među nezaposlenim licima između onih koji posjeduju određeno radno iskustvo, ali su ostali bez zaposlenja, i onih koji se prvi put pojavljuju na tržištu rada.

Kada se rezultati ukrste sa starosnom strukturom, jasno se uočava da lica bez radnog iskustva dominantno pripadaju najmlađim starosnim grupama, do 25 godina i djelimično 26–35 godina. Među njima se nalazi veliki broj lica koja su tek završila školovanje ili odradila kraće obuke i praktične programe. Njihovi odgovori ukazuju na potrebu za programima stručnog osposobljavanja i prvim radnim iskustvom kao ključnim korakom ka zapošljavanju. Mladi

bez iskustva posebno ističu važnost mentorske podrške i praktične nastave koja bi ih bolje pripremila za konkretne poslove.

S druge strane, među onima koji imaju prethodno radno iskustvo najzastupljenija su lica srednje radne dobi (26–45 godina) i starija od 45 godina. Ova grupa često navodi da je ostala bez posla usljed smanjenja obima poslovanja, sezonskog rada, likvidacije preduzeća ili gubitka ugovora na određeno vrijeme. Mnogi su radili u privatnom sektoru, trgovini, ugostiteljstvu, građevinarstvu i administraciji, a manji broj u državnim institucijama. Kod njih je dominantan osjećaj nesigurnosti, ali i izražena spremnost za uključivanje u programe prekvalifikacije i dodatnih obuka koji bi povećali njihovu zapošljivost.

Ukrštanjem podataka sa polom ispitanika, vidljivo je da su žene nešto češće među osobama bez prethodnog radnog iskustva, dok muškarci blago dominiraju među onima koji su već bili zaposleni. Žene bez iskustva često navode ograničene prilike za prvo zaposlenje u struci, kao i prepreke povezane s porodičnim obavezama. Posebno u manjim sredinama, one ističu manjak prilika za praksu, pripravnništvo i kratkoročne angažmane kroz koje bi stekle iskustvo.

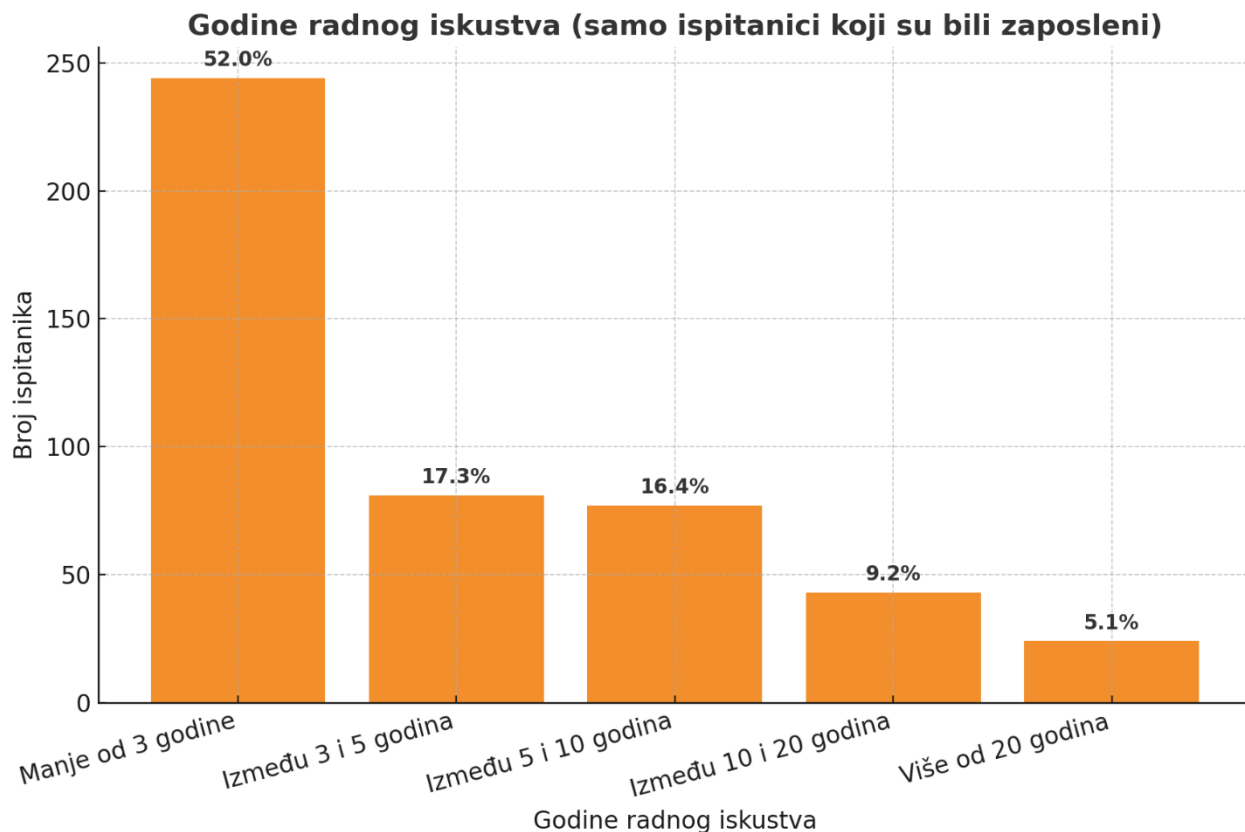
Kada se analiziraju podaci prema mjestu prebivališta, lica iz gradskih sredina češće imaju prethodno radno iskustvo, dok je u ruralnim područjima veći udio onih koji nikada nijesu bili zaposleni. To se može dovesti u vezu s ograničenim mogućnostima za zapošljavanje u lokalnim sredinama, nedostatkom privrednih subjekata i slabijom dostupnošću informacija o programima Zavoda.

U pogledu trajanja nezaposlenosti, ispitanici koji imaju radno iskustvo češće su dugoročno nezaposleni (preko dvije godine). Mnogi od njih navode da su više puta konkurisali na oglasima, ali bez uspjeha, te da smatraju kako je njihovo prethodno iskustvo izgubilo na tržišnoj vrijednosti zbog promjena u tehnologiji, poslovnim praksama i potrebnim vještinama.

Sveukupno, rezultati potvrđuju da struktura nezaposlenih lica prema radnom iskustvu ukazuje na dvije jasno različite potrebe:

- za mlade bez iskustva, neophodno je razvijati programe prvog zaposlenja, stručnog osposobljavanja i pripravnništva;
- za iskusna, dugoročno nezaposlena lica, ključne su ciljane obuke, podrška prekvalifikacijama i motivacioni programi koji omogućavaju povratak na tržište rada.

Ovakva analiza potvrđuje da mjere aktivne politike zapošljavanja moraju biti diferencirane i usmjerene na oba segmenta i na ulazak mladih na tržište rada, i na reintegraciju starijih i iskusnijih radnika koji su duže bez posla.

Važno je napomenuti da su odgovori na ovo pitanje zavisili od prethodnog pitanja: „Da li ste do sada bili u radnom odnosu“. Odgovore su, dakle, davali samo ispitanici koji su u pitanju broj osam odgovorili „Da“, odnosno koji su ranije bili zaposleni.

Prema rezultatima, od ukupno 469 ispitanika sa prethodnim radnim iskustvom, najveći broj ima manje od tri godine iskustva (čak 52,0%). Slijede oni sa između tri i pet godina iskustva (17,3%) i između pet i deset godina (16,4%). Manji broj ispitanika ima između deset i dvadeset godina (9,2%) ili više od dvadeset godina (5,1%).

Ovi podaci jasno pokazuju da većina nezaposlenih sa prethodnim radnim iskustvom pripada grupi lica sa kraćim ili srednjim stažom, dok je dugogodišnje iskustvo znatno rjeđe. Takva struktura ukazuje na relativno nestabilne radne karijere i česte prekide zaposlenja, što se može povezati sa visokom fluktuacijom u privatnom sektoru, sezonskim poslovima i ugovorima na određeno vrijeme.

Kada se ovi rezultati uporede sa starosnom strukturom, uočava se da su ispitanici sa kraćim iskustvom (do tri godine) pretežno mlađi od 35 godina, često sa srednjom ili višom stručnom spremom, dok su oni sa dužim iskustvom (preko 10 godina) stariji od 45 godina. Kod starijih

ispitanika dominira dugotrajna nezaposlenost, što ukazuje da ni duže radno iskustvo ne garantuje lakše ponovno zapošljavanje, naročito ako je riječ o zanimanjima u kojima su se desile tehnološke promjene ili smanjenje potražnje.

Posmatrano prema polu, žene su češće zastupljene u kategoriji do tri godine radnog iskustva, dok muškarci prednjače u kategorijama sa više od pet godina iskustva. Ove razlike mogu se povezati sa vrstom prethodnih poslova, žene su najčešće radile u uslužnim, administrativnim i trgovinskim djelatnostima, a muškarci u građevinarstvu, saobraćaju i tehničkim zanimanjima, gdje je radni staž obično duži.

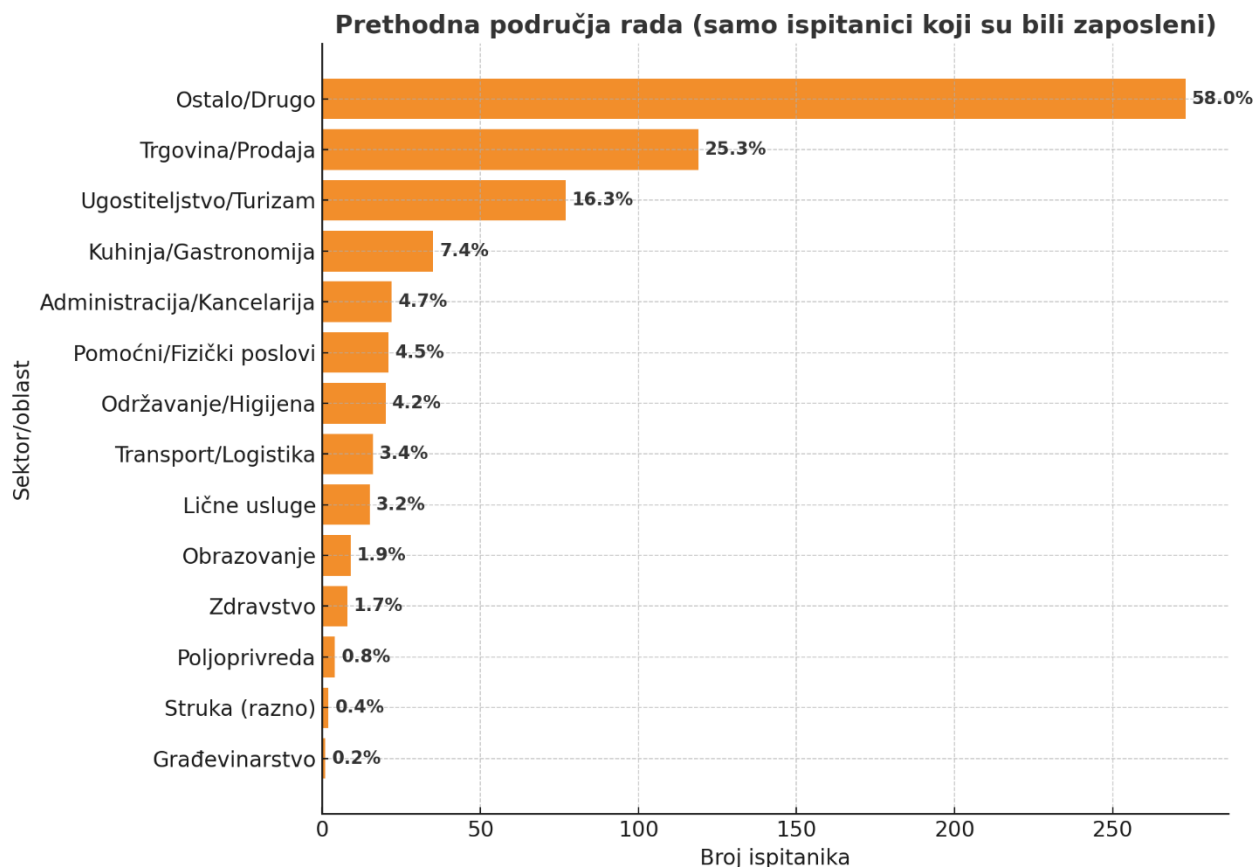
Analiza prema mjestu prebivališta pokazuje da lica iz urbanih i prigradskih sredina češće imaju više od pet godina radnog iskustva, dok su lica iz seoskih područja najčešće u kategoriji do tri godine. To potvrđuje da pristup tržištu rada i lokalne ekonomske prilike snažno utiču na mogućnost sticanja i zadržavanja radnog iskustva.

Zanimljivo je i da su ispitanici sa kraćim radnim iskustvom ujedno i češće kratkotrajno nezaposleni (do šest mjeseci), dok lica sa dužim iskustvom imaju duži period nezaposlenosti, često preko dvije godine. Ovaj nalaz potvrđuje postojanje tzv. “paradoksa iskustva”, gdje osobe sa više godina rada teže pronalaze novi posao zbog starosne strukture, zastarjelih kompetencija ili viših očekivanja u pogledu zarade.

Zaključno, rezultati pokazuju da najveći dio nezaposlenih sa prethodnim iskustvom čine osobe koje su radile kraće od tri godine, što govori o nestabilnosti radnog angažmana i visokoj stopi prekida karijera. Istovremeno, prisustvo lica sa dugogodišnjim iskustvom među dugoročno nezaposlenima ukazuje na potrebu da se programi aktivne politike zapošljavanja diferenciraju kroz:

- programe stručnog osposobljavanja i pripravnništva za one sa kraćim iskustvom, i
- ciljane programe prekvalifikacije i podrške reintegraciji za one sa dužim radnim iskustvom.

Ovakva struktura jasno potvrđuje da trajanje i kontinuitet radnog iskustva predstavljaju ključne faktore zapošljivosti, ali i da njihovo značenje zavisi od starosti, pola i lokalnih uslova na tržištu rada

Važno je istaći da su na ovo pitanje odgovarali samo ispitanici koji su u pitanju broj 8 naveli da su ranije bili zaposleni, što znači da se analiza odnosi na 471 lice koje ima prethodno radno iskustvo. Budući da je pitanje omogućavalo višestruki izbor, ispitanici su mogli navesti više oblasti rada, pa zbir procenta prelazi 100%.

Rezultati pokazuju da su nezaposlena lica koja su ranije bila zaposlena najčešće radila u sektoru trgovine i prodaje (čak 25,3% ispitanika). Ovaj podatak je u skladu sa strukturom ponude poslova na tržištu rada Crne Gore, gdje sektor maloprodaje i usluga zapošljava veliki broj radnika, ali i bilježi visoku fluktuaciju zaposlenih zbog sezonalnosti, kratkih ugovora i nižih zarada. Učesnici koji su radili u ovom sektoru najčešće su žene sa srednjim obrazovanjem, koje su obavljale poslove prodavca, kasira i trgovačkog radnika.

Druga najzastupljenija oblast je ugostiteljstvo i turizam (16,3%), što potvrđuje značaj ove grane za crnogorsku ekonomiju i ističe njenu sezonsku prirodu. U ovom sektoru dominiraju ispitanici iz južnog regiona (Ulcinj, Bar, Tivat, Budva i Kotor), koji su najčešće radili kao konobari, pomoćni kuvari, sobarice i recepcioneri. Mnogi od njih navode da su tokom ljeta

redovno zaposleni, ali da u zimskim mjesecima ostaju bez angažmana, što rezultira periodičnim upisivanjem na evidenciju Zavoda za zapošljavanje.

Treće mjesto zauzima oblast kuhinje i gastronomije (7,4%), gdje je najviše ispitanika obavljalo poslove pomoćnog kuvara, kuvara ili radnika u proizvodnji hrane. Ova grupa pokazuje izraženu spremnost za dodatne obuke i formalizaciju kvalifikacija, što predstavlja značajan potencijal za razvoj mikrokvalifikacija u turizmu i ugostiteljstvu.

Značajan broj ispitanika naveo je i rad u administraciji i kancelarijskim poslovima (4,7%), gdje su uglavnom žene sa višim i visokim obrazovanjem. Ove osobe često ukazuju na nedostatak prilika za stabilno zaposlenje u struci i izraženu konkurenciju na tržištu rada.

Pomoćni i fizički poslovi (4,5%), održavanje i higijena (4,2%), kao i transport i logistika (3,4%) predstavljaju naredne najčešće oblasti angažovanja. Riječ je o poslovima koji ne zahtijevaju visoke kvalifikacije, ali nude kratkoročne i često sezonske angažmane. Ispitanici iz ovih kategorija uglavnom dolaze iz sjevernih i centralnih opština i u velikom broju su dugoročno nezaposleni.

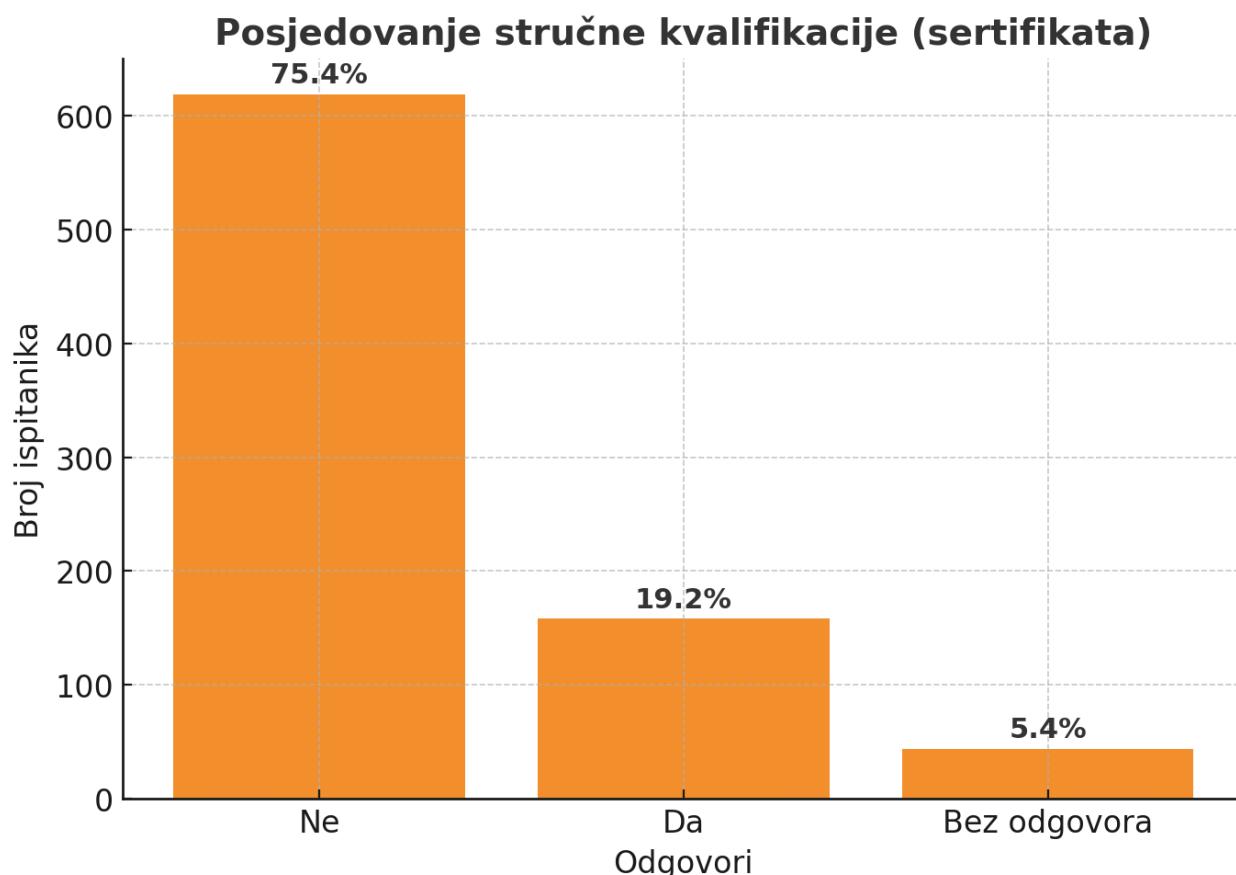
Manji broj ispitanika ima iskustvo u sektorima ličnih usluga (3,2%), kao što su frizeri, kozmetičari i majstori zanata, zatim u obrazovanju (1,9%), zdravstvu (1,7%), poljoprivredi (0,8%) i građevinarstvu (0,2%). Ovi sektori obuhvataju uglavnom visokoobrazovane stručnjake u državnim ustanovama ili samostalne radnike u ruralnim sredinama.

Značajan udio odgovora svrstava se u kategoriju „Ostalo/Drugo“ (58,0%), što obuhvata raznovrsne pojedinačne poslove koji se ne mogu jednoznačno klasifikovati (npr. rad u recepciji, čišćenje privatnih objekata, sezonski rad u poljoprivredi, dostava, čuvanje djece, i sl.). Ovaj segment pokazuje visok nivo neformalnog rada i povremenih angažmana, što ukazuje na potrebu za dodatnim programima formalizacije i verifikacije radnog iskustva.

Ukrštanjem rezultata sa polom i starošću ispitanika, vidi se da žene dominiraju u sektorima trgovine, administracije, ličnih usluga i održavanja, dok su muškarci češće radili u građevinarstvu, transportu i fizičkim poslovima. Takođe, mlađi ispitanici (do 35 godina) uglavnom imaju iskustvo u turizmu i prodaji, dok stariji (preko 45 godina) češće dolaze iz sektora sa dužom tradicijom, poput obrazovanja, zdravstva i državne administracije.

Sveukupno, ovi rezultati potvrđuju da prethodno radno iskustvo nezaposlenih lica u Crnoj Gori dominantno potiče iz sektora usluga, trgovine i turizma, koji su karakterisani visokom fluktuacijom, sezonskim zapošljavanjem i nižim stepenom sigurnosti radnog mjesta. Ovakva struktura ukazuje na potrebu za razvojem programa koji omogućavaju stabilnije

zapošljavanje, sertifikaciju stečenih vještina i prelazak iz neformalnog u formalni rad, naročito za lica koja su ranije radila u sezonskim i privremenim poslovima.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina nezaposlenih lica (75,4%) ne posjeduje nijednu stručnu kvalifikaciju ili sertifikat koji bi potvrđivao njihovu osposobljenost za obavljanje određenog posla. Samo 19,2% ispitanika ima odgovarajući sertifikat ili potvrdu o kvalifikaciji, dok je 5,4% ispitanika ostavilo pitanje bez odgovora.

Ovi podaci jasno ukazuju na niski nivo sertifikacije radne snage među nezaposlenima u Crnoj Gori. Iako značajan broj ispitanika ima određeno radno iskustvo, rezultati pokazuju da to iskustvo najčešće nije formalno priznato kroz sistem stručnih kvalifikacija stečenih kroz sistem obrazovanja odraslih, što ograničava njihovu konkurentnost na tržištu rada i mogućnost zapošljavanja u struci.

Kada se rezultati ukrste sa nivoom obrazovanja, uočava se da osobe sa osnovnim i trogodišnjim srednjim obrazovanjem u najvećem procentu ne posjeduju sertifikate, dok je među ispitanicima sa četvorogodišnjim srednjim i visokim obrazovanjem prisutan nešto veći procenat onih koji su završili programe obrazovanja tačnije stekli određene stručne

kvalifikacije, ključne kvalifikacije ili ključne kompetencije. Međutim, i u toj grupi, više od dvije trećine nema dokaz o stečenim specifičnim vještinama.

Posebno je značajan nalaz da većina dugoročno nezaposlenih lica (više od 2 godine) ne posjeduje stručne kvalifikacije, ključne vještine ili ključne kompetencije, što potvrđuje međusobnu povezanost između niskog nivoa neformalnog osposobljavanja i produžene nezaposlenosti. Lica koja su ranije bila zaposlena u trgovini, ugostiteljstvu, održavanju i fizičkim poslovima najčešće ističu da su vještine sticali kroz praktičan rad, ali bez mogućnosti da ih potvrde kroz javnu ispravu.

Ovi rezultati ukazuju na veliki potencijal za razvoj sistema priznavanja prethodnog učenja i shodno novim zakonskim mogućnostima i na potencijal za sticanje mikrokvalifikacija, što bi omogućilo nezaposlenim licima da njihovo praktično iskustvo bude formalno priznato kroz proces sertifikacije. Takav pristup bi povećao njihovu zapošljivost i olakšao uključivanje u specifične sektore rada, naročito u turizmu, građevinarstvu, uslugama i poljoprivredi.

Takođe, rezultati ukazuju da među ispitanicima koji posjeduju sertifikate dominiraju oni koji su ih stekli putem kratkih obuka Zavoda za zapošljavanje, projekata međunarodne saradnje (npr. IPA, Erasmus+), ili kroz programe obrazovanja odraslih shodno Zakonu o obrazovanju odraslih. Ova lica su ujedno pokazala viši nivo motivacije za dodatno usavršavanje i povratak na tržište rada.

Sveukupno posmatrano, struktura odgovora potvrđuje da je nizak nivo kvalifikovanosti stečene kroz sistem obrazovanja odraslih, jedna od ključnih prepreka zapošljavanju nezaposlenih lica u Crnoj Gori. Zato je potrebno sistematski jačati mrežu ustanova za obrazovanje odraslih i proširiti ponudu mikrokvalifikacija, stručnih kvalifikacija, ključnih kompetencija, programa obrazovanja kod poslodavca i priznavanja učenja kroz rad, kako bi se nezaposlena lica lakše uključila u tržište rada i odgovorila na potrebe poslodavaca.

Na ovo pitanje su odgovarali samo ispitanici koji su u prethodnom pitanju (broj 11) naveli da posjeduju neku stručnu kvalifikaciju ili sertifikat za obavljanje poslova u određenom zanimanju, ukupno 158 lica. Pitanje je otvorenog tipa, što znači da su ispitanici sami unosili nazive sertifikata, a mnogi su navodili i po nekoliko različitih kvalifikacija.

Zbog toga je broj prikazan na grafikonu izražen kao broj navođenja pojedinih sertifikata, a ne kao broj osoba koje ih posjeduju. Jedna osoba je mogla biti ubrojana više puta ako je navela više sertifikata (npr. „Kuvar“ i „Rad na računaru“), dok su neki ispitanici dali neodređene ili nečitke odgovore („imam sertifikat“, „ne sjećam se naziva“) koji nisu uključeni u numeričku analizu.

Upravo zato zbir prikazanih vrijednosti nije jednak ukupnom broju ispitanika (158). Ukupno je evidentirano više od 30 različitih sertifikata, ali se najveći broj odnosi na praktična i uslužna zanimanja poput: frizera, kuvara, konobara i pomoćnog osoblja u turizmu. Ova struktura ukazuje na to da većina nezaposlenih koji posjeduju sertifikate ima iskustvo u sektorima koji su sezonskog i kratkotrajnog karaktera, sa ograničenim mogućnostima za stalno zaposlenje.

Posebno je zanimljivo što se među najčešće navođenim pojavljuje sertifikat za asistenta u nastavi, što odražava porast interesovanja za ovu oblast i povećanu potrebu škola za

pomoćnim kadrom u inkluzivnom obrazovanju. Ovaj nalaz pokazuje da su kratki programi obrazovanja postali važan kanal za zapošljavanje u javnom sektoru.

Sertifikati iz oblasti ličnih usluga (frizer, kozmetičar, konfektionar) i ugostiteljstva (kuvar, konobar, šanker, pomoćni kuvar, turistički tehničar) potvrđuju da nezaposleni najčešće posjeduju operativne vještine koje su tražene na tržištu, ali da ih uglavnom stiču kroz neformalne programe obrazovanja. Mali broj ispitanika posjeduje sertifikate iz oblasti zdravstva, računarskih vještina i poljoprivrede, što govori o neravnomjernom razvoju sistema stručnog osposobljavanja.

Analiza ukazuje i na nizak stepen formalizacije, većina navedenih sertifikata nije izdana od strane licenciranih obrazovnih ustanova, već su rezultat kratkih obuka ili projekata. To znači da ove kvalifikacije nisu u potpunosti usklađene sa Nacionalnim okvirom kvalifikacija (NOK) i da njihova vrijednost na tržištu rada zavisi od prepoznavanja od strane poslodavaca.

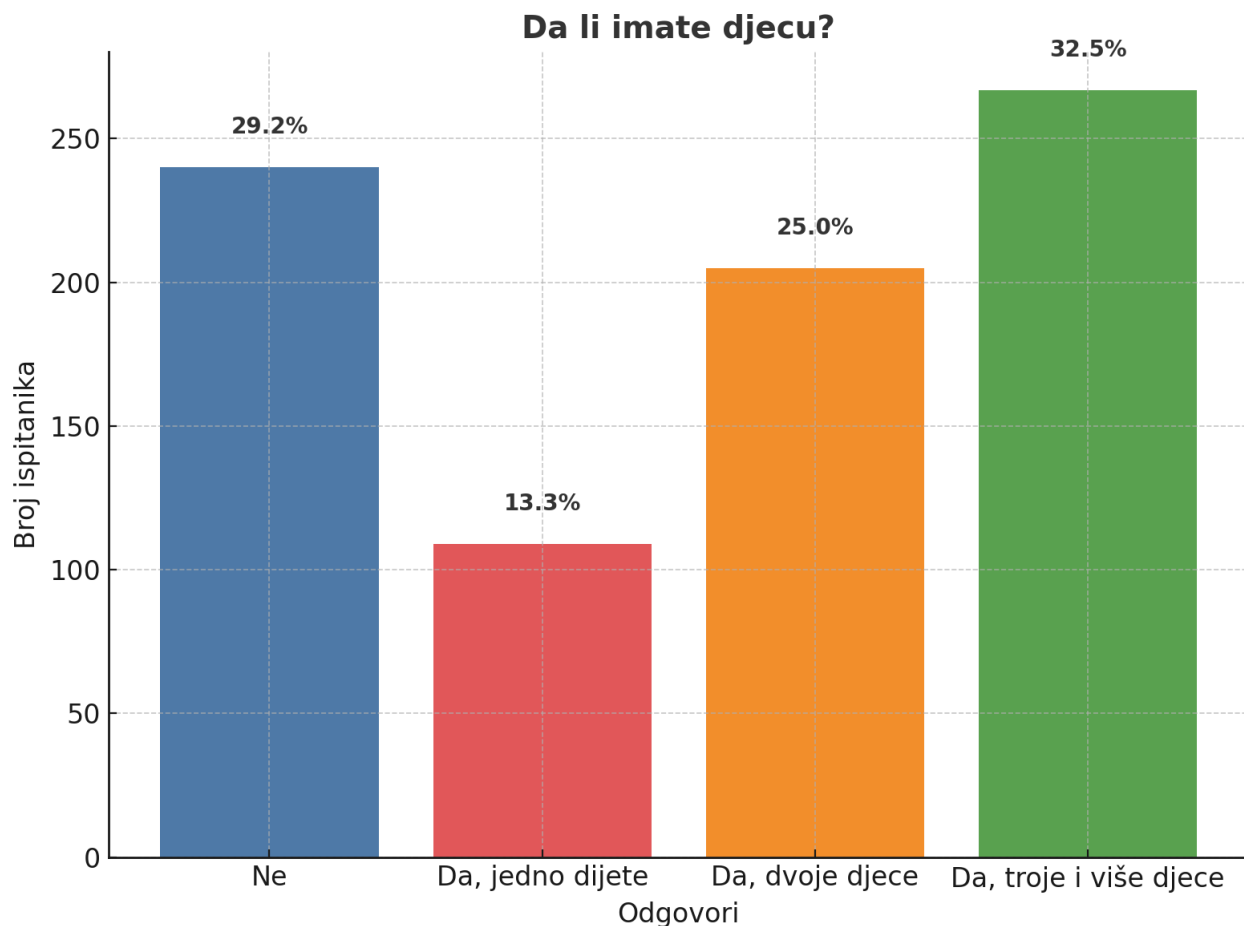
Zaključno, rezultati pokazuju da nezaposlena lica u Crnoj Gori posjeduju raznovrsne, ali fragmentisane i neujednačene kompetencije. Sistemsko uvođenje mikrokvalifikacija i priznavanja prethodnog učenja doprinijelo bi formalnom vrednovanju ovih vještina i povećanju njihove upotrebljivosti u zapošljavanju. Ovi nalazi takođe potvrđuju potrebu da se postojeći programi obrazovanja bolje povežu sa realnim potrebama tržišta rada i standardima zanimanja.

Porodične i druge prepreke za zapošljavanje

Ova oblast istraživanja ima za cilj da sagleda uticaj porodičnih i ličnih okolnosti na mogućnosti zapošljavanja nezaposlenih lica. Porodične obaveze, posebno briga o djeci i zavisnim članovima domaćinstva, često predstavljaju jedan od značajnih faktora koji utiču na raspoloživost za rad, mobilnost i mogućnost uključivanja u tržište rada.

Cilj ovog dijela upitnika je da se utvrdi u kojoj mjeri porodične odgovornosti, broj djece, briga o starijim ili bolesnim članovima porodice i druge slične okolnosti djeluju kao prepreke aktivnom traženju posla i zapošljavanju.

Dobijeni rezultati predstavljaju osnovu za kreiranje ciljanih mjera podrške nezaposlenim licima, posebno roditeljima i starateljima, kroz programe fleksibilnog zapošljavanja, podršku u balansiranju poslovnih i porodičnih obaveza, te razvoj lokalnih servisa pomoći porodicama.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina nezaposlenih lica u Crnoj Gori ima porodične obaveze, odnosno da su roditelji.

Od ukupno 821 ispitanika:

- 29,2% nema djecu,
- 13,3% ima jedno dijete,
- 25,0% ima dvoje djece,
- dok 32,5% ima troje i više djece.

Ovakva struktura ukazuje da više od dvije trećine nezaposlenih lica (70,8%) ima roditeljske obaveze, što može direktno uticati na njihovu mogućnost zapošljavanja, mobilnost i raspoloživost za rad u smjenama ili na većoj udaljenosti od mjesta stanovanja.

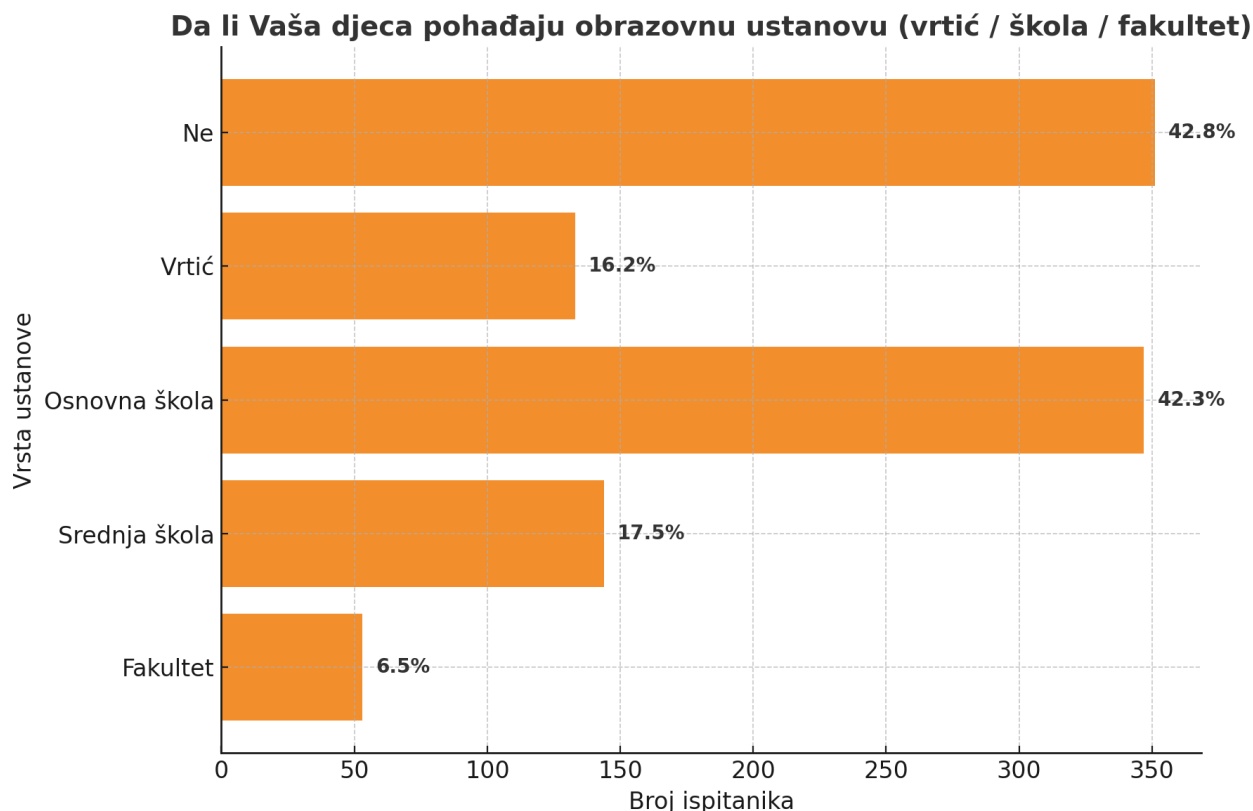
Posebno je značajno da je najveći procenat ispitanika (32,5%) roditelj troje i više djece, što pokazuje da su višedječnije porodice relativno često zastupljene među nezaposlenima. Ovo može ukazivati na veću finansijsku ranjivost takvih domaćinstava, ali i na veću potrebu za fleksibilnim oblicima rada (skraćeno radno vrijeme, sezonski ili povremeni angažmani).

U poređenju sa drugim pitanjima iz upitnika, rezultati sugerišu da među ispitanicima sa troje i više djece značajan broj čine dugoročno nezaposlena lica, posebno žene starije od 40 godina. Takva kombinacija socijalnih i porodičnih faktora često dovodi do dugotrajne neaktivnosti i socijalne isključenosti, jer roditeljske obaveze umanjuju mogućnost učešća u programima obuka ili mobilnosti za posao.

Takođe, u pojedinim manjim sredinama, gdje ne postoje adekvatne usluge brige o djeci (jaslice, produženi boravak, dnevni centri), roditelji (naročito majke) teže se uključuju na tržište rada, jer nemaju institucionalnu podršku u usklađivanju porodičnih i poslovnih obaveza.

Ovi rezultati potvrđuju potrebu za integrisanim pristupom zapošljavanju roditelja, koji bi podrazumijevao kombinaciju mjera zapošljavanja, obuka i socijalnih servisa, kao i razvoj lokalnih programa podrške roditeljima i samohranim majkama. Posebna pažnja treba biti usmjerena na kreiranje fleksibilnih radnih modela i programa samozapošljavanja prilagođenih osobama koje imaju djecu i brinu o domaćinstvu.

Sveukupno, analiza pokazuje da porodične okolnosti predstavljaju važan faktor koji oblikuje pristup tržištu rada, te da su mjere podrške roditeljima ključne za povećanje ekonomske aktivnosti i smanjenje rizika od siromaštva višedječnih porodica.

Rezultati prikazani na grafikonu pokazuju raznovrsnu strukturu porodica nezaposlenih lica u Crnoj Gori prema uzrastu djece. Od ukupno 821 ispitanika, njih:

- 42,8% navodi da nema djecu koja trenutno pohađaju obrazovnu ustanovu,
- 16,2% ima dijete u vrtiću,
- 42,3% navodi da im djeca pohađaju osnovnu školu,
- 17,5% ima djecu u srednjoj školi, a
- 6,5% ispitanika ima dijete koje pohađa fakultet.

Važno je naglasiti da su ispitanici mogli navesti više odgovora, jer pojedini roditelji imaju djecu različitog uzrasta (npr. jedno u osnovnoj, a drugo u srednjoj školi). Zbog toga zbir procenata prelazi 100%.

Ovakva struktura ukazuje da najveći broj nezaposlenih roditelja ima djecu školskog uzrasta, posebno osnovnoškolce. To znači da su njihove svakodnevne obaveze snažno povezane sa školskim rasporedom, što može ograničiti mogućnost zapošljavanja u smjenskom ili sezonskom radu.

S druge strane, roditelji djece koja pohađaju vrtiće i predškolske ustanove (16,2%) suočavaju se sa dodatnim izazovima, potreba za organizovanjem prevoza, kratkim radnim vremenom vrtića i troškovima boravka često utiče na njihovu raspoloživost za zaposlenje.

Podaci o roditeljima djece u srednjoj školi (17,5%) i na fakultetu (6,5%) sugerišu da se među nezaposlenima nalazi i određeni broj roditelja starije djece, što može ukazivati na dugoročnu nezaposlenost jer su djeca već uznapredovala u obrazovanju, dok su roditelji ostali izvan tržišta rada tokom dužeg perioda.

Značajan podatak je i to da 42,8% ispitanika navodi da nema djece u sistemu obrazovanja. Ova grupa vjerovatno obuhvata lica bez djece, ali i roditelje čija su djeca odrasla ili ne pohađaju ustanovu iz finansijskih razloga. Time se otvara pitanje ekonomskih barijera za uključivanje djece u obrazovni sistem, naročito u porodicama sa nižim prihodima.

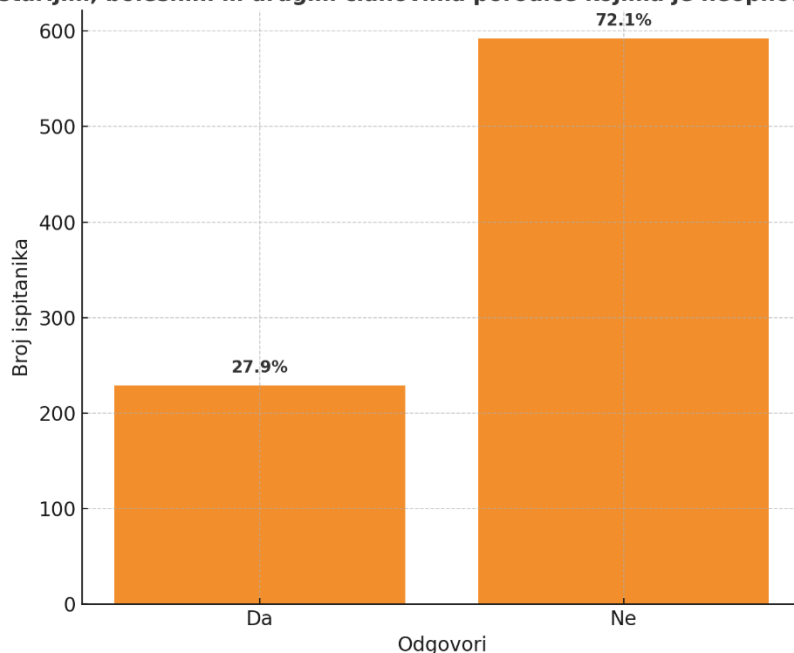
Sveukupno, ovi rezultati potvrđuju da su porodične i obrazovne obaveze značajan faktor u zapošljavanju roditelja, posebno žena, koje češće preuzimaju brigu o djeci. Nedostatak institucionalne podrške (npr. cjelodnevnih boravaka, subvencionisanih vrtića i dostupnih vannastavnih programa) dodatno otežava aktivno traženje posla.

Zbog toga je u planiranju mjera aktivne politike zapošljavanja važno obuhvatiti kombinaciju zapošljavanja i porodične podrške, kroz:

- fleksibilne radne aranžmane (skraćeno radno vrijeme, rad od kuće),
- subvencije za usluge čuvanja djece,
- razvoj lokalnih servisa podrške roditeljima.

Ovakav pristup bi omogućio veću ekonomsku aktivnost roditelja i doprinio socijalnoj uključenosti porodica sa djecom različitog uzrasta, što je posebno važno za ravnomjeran razvoj radne snage i demografsku stabilnost Crne Gore.

Da li brinete o starijim, bolesnim ili drugim članovima porodice kojima je neophodna njega drugog lica?

Rezultati istraživanja pokazuju da značajan broj nezaposlenih lica ima dodatne porodične obaveze koje se odnose na brigu o starijim, bolesnim osobama ili članovima porodice kojima je neophodna stalna pomoć drugog lica. Ovaj nalaz ukazuje da pored roditeljskih odgovornosti, dio ispitanika preuzima i ulogu neformalnih negovatelja, što može predstavljati ozbiljnu prepreku za aktivno učešće na tržištu rada.

Ove obaveze često podrazumijevaju stalnu prisutnost kod kuće i ograničenu mogućnost prihvatanja zaposlenja, posebno u slučajevima kada ne postoji institucionalna podrška kroz dnevne centre, usluge pomoći u kući ili druge oblike socijalne zaštite. Iako većina ispitanika nema takve obaveze, među onima koji se staraju o drugima preovlađuju žene srednje i starije životne dobi, koje tradicionalno preuzimaju brigu o starijim roditeljima, supružnicima ili članovima porodice sa invaliditetom.

Ovakav oblik porodične odgovornosti nerijetko dovodi do dugotrajne neaktivnosti na tržištu rada, jer osobe koje su posvećene brizi o drugima teže mogu učestvovati u obukama, prekvalifikacijama ili sezonskom zapošljavanju. Osim što ograničava mogućnost zaposlenja, ovakva situacija često dovodi i do socijalne izolacije i ekonomske zavisnosti, što je posebno izraženo u domaćinstvima sa nižim prihodima.

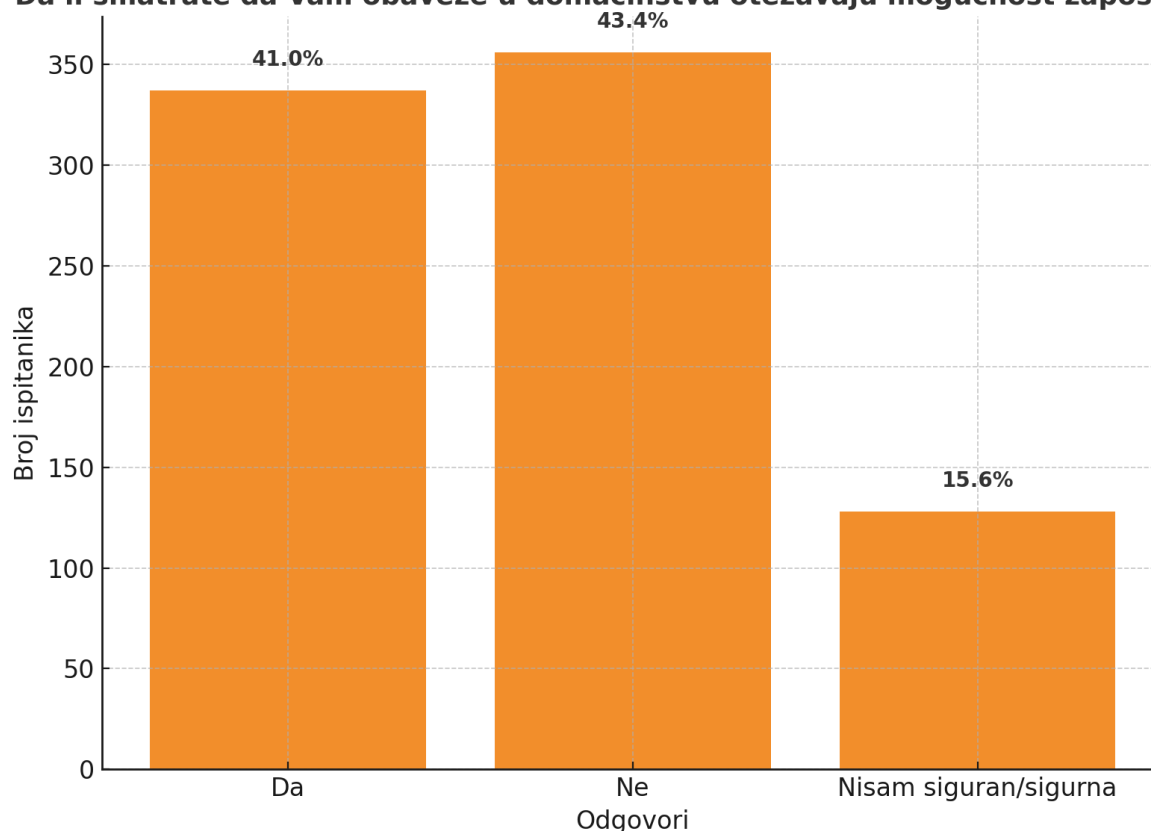
Analiza ukazuje na potrebu za jačanjem sistema podrške neformalnim negovateljima kroz razvoj dostupnih socijalnih servisa, dnevnih boravaka i programa pomoći u kući. Takvi servisi bi omogućili osobama koje brinu o članovima porodice da privremeno rasterete svoje obaveze i uključe se u tržište rada.

Pored institucionalne podrške, važno je razvijati i fleksibilne oblike zapošljavanja i socijalnog preduzetništva, koji bi omogućili ovim osobama da doprinesu kućnom budžetu, a da pritom ne zanemare porodične obaveze.

Na ovaj način, aktivne mjere zapošljavanja bi mogle obuhvatiti i socijalni aspekt, povezujući politiku rada i politiku socijalne zaštite u cilju veće inkluzije i ravnopravnog pristupa tržištu rada.

Sveukupno, rezultati potvrđuju da briga o starijim i bolesnim članovima porodice predstavlja važan, ali često nevidljiv faktor nezaposlenosti, koji zahtijeva pažnju kreatora politika u oblasti zapošljavanja i socijalne inkluzije.

Da li smatrate da Vam obaveze u domaćinstvu otežavaju mogućnost zapošljenja?

Rezultati istraživanja ukazuju na to da se značajan dio nezaposlenih suočava sa izazovima u usklađivanju porodičnih i radnih obaveza. Gotovo podjednak broj ispitanika navodi da im kućne obaveze predstavljaju prepreku za zapošljavanje, dok drugi dio smatra da te obaveze ne utiču presudno na njihovu radnu aktivnost. Ova podjela ukazuje na postojanje različitih životnih okolnosti, rodnih uloga i stepena podrške u domaćinstvu.

Za mnoge ispitanike, naročito žene, obaveze u domaćinstvu i briga o djeci ili starijim članovima porodice predstavljaju realnu prepreku za zapošljavanje. U situacijama kada nema adekvatne podrške (npr. dnevnih boravaka, organizovanog prevoza djece, pomoći u kući), te obaveze često ograničavaju mogućnost zaposlenja, posebno na poslovima sa punim radnim vremenom ili u smjenskom radu. To dovodi do smanjene fleksibilnosti prilikom traženja posla i čestog odustajanja od prilika koje zahtijevaju veću mobilnost.

Sa druge strane, dio ispitanika koji ne smatra da obaveze u domaćinstvu otežavaju zapošljavanje najčešće su osobe koje žive same, nemaju djecu ili imaju podršku drugih članova porodice u organizaciji kućnih poslova i brige o djeci. Kod njih je veća vjerovatnoća aktivnog traženja posla i spremnosti na obuke ili privremene angažmane.

Zanimljivo je i to da je određeni broj ispitanika izrazio neodlučnost, što može ukazivati na nesigurnost u procjeni sopstvenih mogućnosti, ali i na promjenljiv karakter domaćinskih obaveza u zavisnosti od perioda godine, školskih raspusta, zdravstvenog stanja članova porodice ili drugih faktora koji povremeno utiču na raspoloživost za rad.

U širem smislu, ovi rezultati potvrđuju da su porodične i domaćinske obaveze jedan od ključnih faktora koji utiču na rodne razlike u zapošljavanju. Žene u Crnoj Gori, posebno u manjim sredinama, i dalje preuzimaju najveći dio obaveza u domaćinstvu, što smanjuje njihovu mogućnost uključivanja u tržište rada i napredovanja u karijeri.

Ovi nalazi ukazuju na potrebu da se mjere aktivne politike zapošljavanja dopune sistemima podrške roditeljima i njegovateljima, kroz:

- razvoj servisa za pomoć u domaćinstvu,
- subvencionisanje brige o djeci i starijima,
- fleksibilne radne aranžmane i mogućnost rada od kuće,
- kao i edukativne programe koji pomažu boljem usklađivanju porodičnih i poslovnih obaveza.

Sveukupno, obaveze u domaćinstvu ne predstavljaju prepreku za sve nezaposlene podjednako, ali za značajan dio ispitanika one su trajna i sistemska barijera koja zahtijeva institucionalnu podršku i osjetljiviji pristup prilikom planiranja politika zapošljavanja.

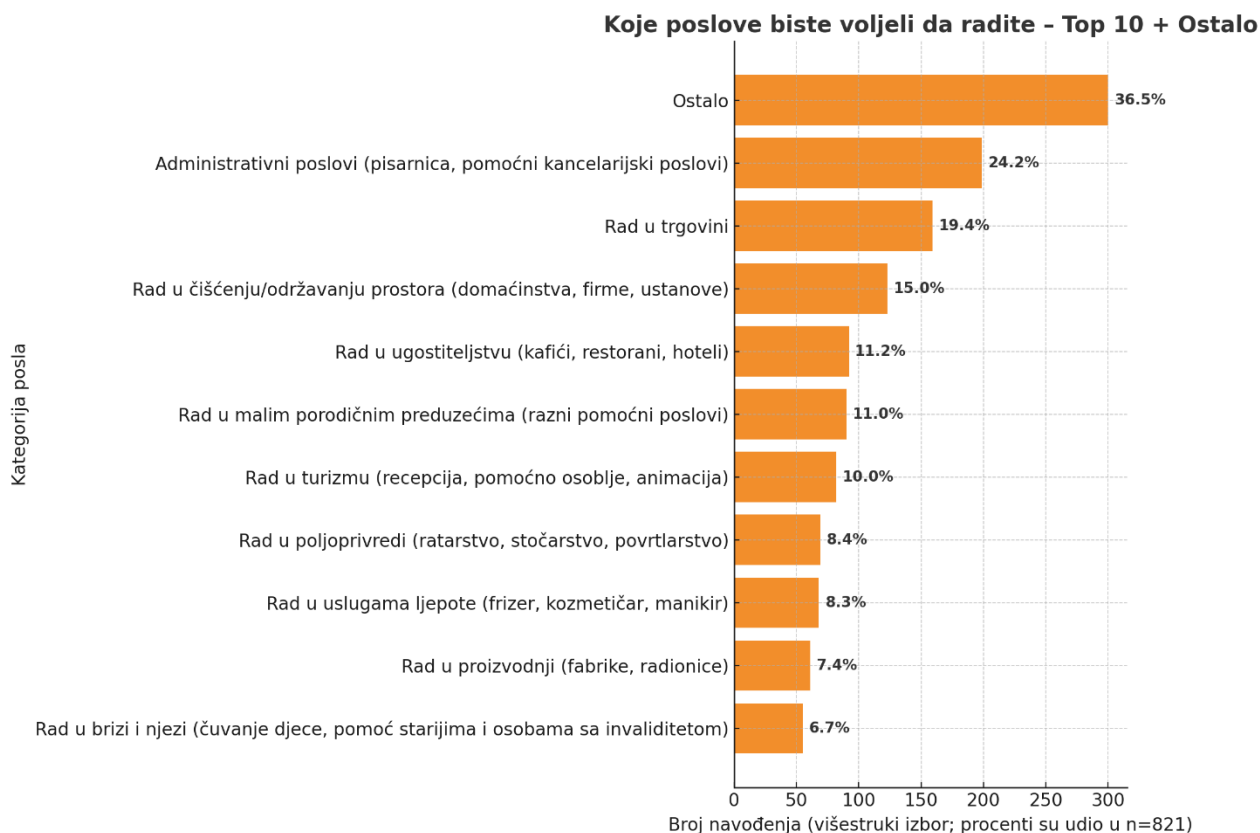
Interesovanja i potrebe nezaposlenih lica

Ova oblast istraživanja ima za cilj da utvrdi profesionalna interesovanja, aspiracije i željene sektore rada nezaposlenih lica u Crnoj Gori, kao i da identifikuje usklađenost tih interesovanja sa realnim potrebama tržišta rada.

Kroz pitanja iz ovog dijela prikupljaju se podaci o tome u kojim oblastima ispitanici žele da rade, kakve obuke ili dodatne vještine smatraju potrebnim, te kakve su njihove preferencije kada je riječ o tipu zaposlenja, radnom vremenu i uslovima rada.

Cilj analize je da se dobijeni podaci koriste za planiranje budućih programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja, posebno onih koji su finansirani iz javnih sredstava ili međunarodnih fondova. Na osnovu izraženih interesovanja moguće je preciznije usmjeriti mjere aktivne politike zapošljavanja, razvijati mikrokvalifikacije i kratke programe obuka koji odgovaraju interesima nezaposlenih, ali i potrebama poslodavaca.

Ova oblast, dakle, predstavlja most između ponude i potražnje radne snage – jer omogućava da se vidi u kojim sektorima postoji najveća motivacija za rad, ali i gdje su prisutne nerealne percepcije o mogućnostima zapošljavanja.

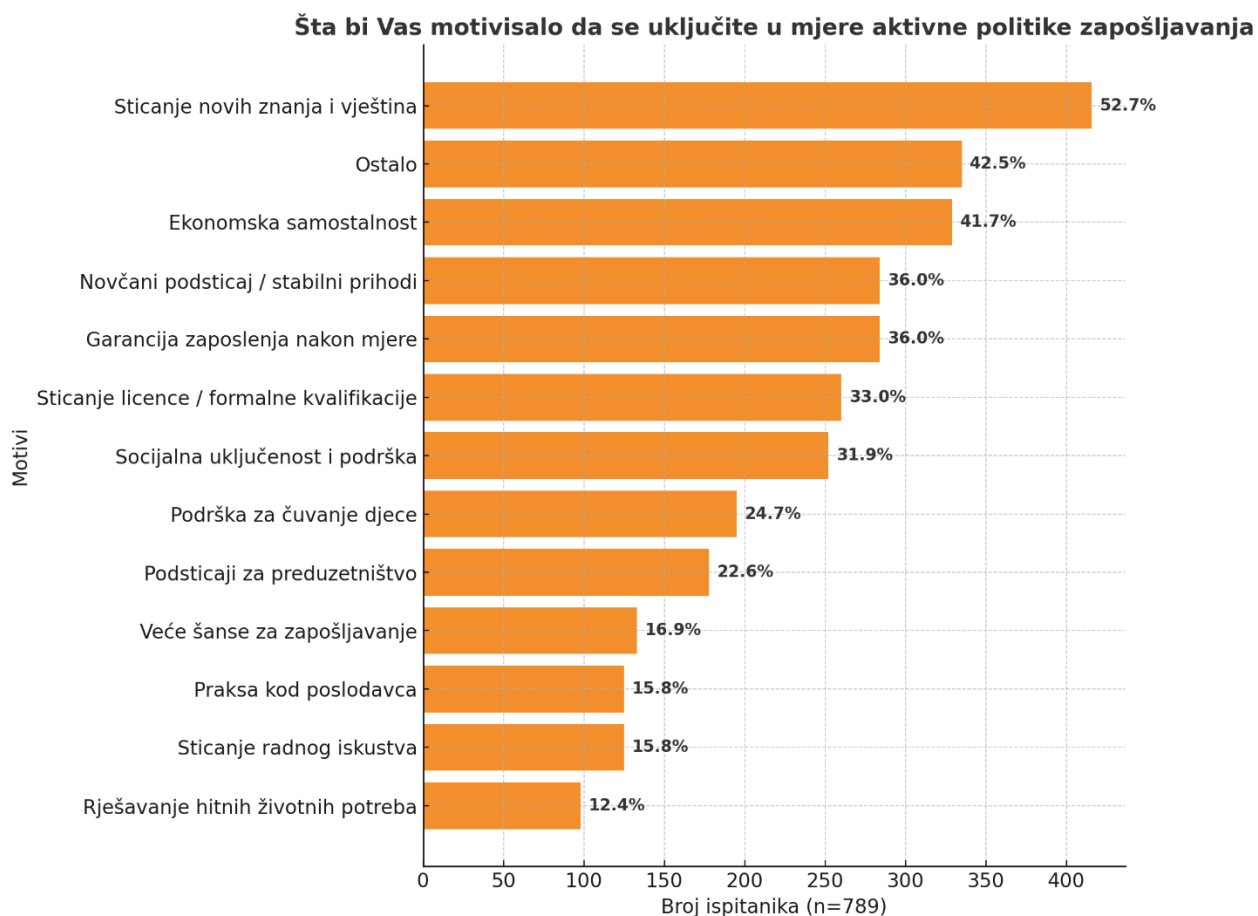
Rezultati istraživanja pokazuju da su administrativni poslovi najčešće navođena oblast interesovanja među nezaposlenim licima. Više od četvrtine ispitanika (24,2%) izjasnilo se da bi voljelo da radi u ovoj oblasti, koja obuhvata poslove u pisarnicama, kancelarijama i pomoćne kancelarijske zadatke. Ovaj rezultat ukazuje na izraženu sklonost ka stabilnim i formalnim poslovima, koji se percipiraju kao sigurni i uredno regulisani, često unutar javnog sektora ili većih privatnih preduzeća.

Na drugom mjestu nalazi se rad u trgovini (19,4%), što potvrđuje da je sektor maloprodaje i dalje prepoznat kao pristupačan i otvoren za osobe sa različitim nivoima kvalifikacija. Slijede poslovi u čišćenju i održavanju prostora (15,0%), ugostiteljstvu (11,2%) i malim porodičnim preduzećima (11,0%), što ukazuje na izraženu spremnost nezaposlenih da rade u uslužnim djelatnostima i sektorima koji ne zahtijevaju visoku stručnu spremu, ali nude kontinuiran angažman i mogućnost zarade. Značajan broj ispitanika iskazuje interesovanje i za turizam (10,0%), poljoprivredu (8,4%), usluge ljepote (8,3%) te proizvodnju (7,4%), dok je rad u brizi i njezi (6,7%) prepoznat kao opcija među starijim i dugoročno nezaposlenim osobama, naročito ženama. Ovaj podatak posebno je važan jer ukazuje na potencijal za razvoj programa obuka u oblasti socijalne zaštite, pomoći u kući i njege starijih i nemoćnih lica.

Kategorija „Ostalo“ obuhvata 36,5% svih odgovora i uključuje širok spektar zanimanja koja su ispitanici pojedinačno navodili. Među njima su poslovi u prosvjeti, zdravstvu, građevinarstvu, javnim službama i komunalnim preduzećima, IT sektoru, pomorstvu, turizmu i kulturnim djelatnostima. Ova raznolikost pokazuje da među nezaposlenima postoji i određeni broj visokoobrazovanih i specijalizovanih kandidata, ali i da su njihove želje često usmjerene ka poslovima koji trenutno nijesu u fokusu aktivnih mjera zapošljavanja.

U cjelini, analiza pokazuje da većina nezaposlenih teži ka poslovima koji nude stabilnost, redovna primanja i izvjesnost angažovanja, uz manji interes za fizički zahtjevne ili tehnički kompleksne poslove. U poređenju sa analizom potreba poslodavaca, uočava se značajno poklapanje u oblastima trgovine, ugostiteljstva i turizma, dok se manji stepen interesovanja bilježi za deficitarne sektore poput građevinarstva, mašinstva i IT industrije.

Ovi nalazi ukazuju na potrebu da se programi obuka i prekvalifikacija dodatno prilagode stvarnim interesovanjima nezaposlenih, ali i da se kroz informisanje i savjetovanje poveća motivacija za uključivanje u sektore u kojima postoji realna potražnja za radnom snagom. Poseban fokus trebalo bi usmjeriti na razvoj kratkih, praktičnih obuka i mikrokvalifikacija u oblastima administracije, trgovine, ugostiteljstva i turizma, koje istovremeno odgovaraju izraženim interesovanjima nezaposlenih i potrebama tržišta rada.

Rezultati istraživanja pokazuju da su nezaposlena lica u Crnoj Gori visoko motivisana da se uključe u mjere aktivne politike zapošljavanja, pod uslovom da te mjere donose stvarne koristi – kako u smislu sticanja znanja i radnog iskustva, tako i u pogledu sigurnosti, stabilnosti i ekonomske koristi. Većina ispitanika navela je da bi ih najviše motivisala mogućnost sticanja novih znanja i vještina, što ukazuje na izraženu svijest o važnosti obrazovanja i usavršavanja kao ključnih faktora zapošljivosti. Ovaj nalaz potvrđuje da nezaposleni prepoznaju značaj cjeloživotnog učenja i da su spremni da ulože vrijeme i trud u programe koji nude praktična i primjenjiva znanja.

Drugi snažan motiv predstavlja želja za ekonomskom samostalnošću i poboljšanjem kvaliteta života, što ukazuje da su mnogi ispitanici dugoročno nezaposleni i da učešće u programima vide kao način da povrate stabilnost i sigurnost. Novčani podsticaji i garancija zaposlenja nakon završetka mjere dodatno jačaju njihovu spremnost za uključivanje, jer donose osjećaj izvjesnosti i konkretnog ishoda. Takvi odgovori pokazuju da se mjere koje nude finansijsku podršku ili jasno definisan prelazak u zaposlenje percipiraju kao najatraktivnije i najefikasnije.

Značajan broj ispitanika prepoznaje važnost sticanja licence ili formalne kvalifikacije, što potvrđuje rastuću svijest o potrebi za priznatim, validnim potvrdama kompetencija. Ovi nalazi dodatno ukazuju na potencijal koji leži u razvoju mikrokvalifikacija i programa priznavanja prethodnog učenja, koji bi nezaposlenima omogućili da formalno potvrde i vrednuju već stečene vještine. Takođe, dio ispitanika vidi učešće u mjerama kao način za socijalnu uključenost, jačanje samopouzdanja i osjećaj pripadnosti zajednici, što ima posebno značenje za dugoročno nezaposlene, starije osobe i žene koje su duže izvan tržišta rada.

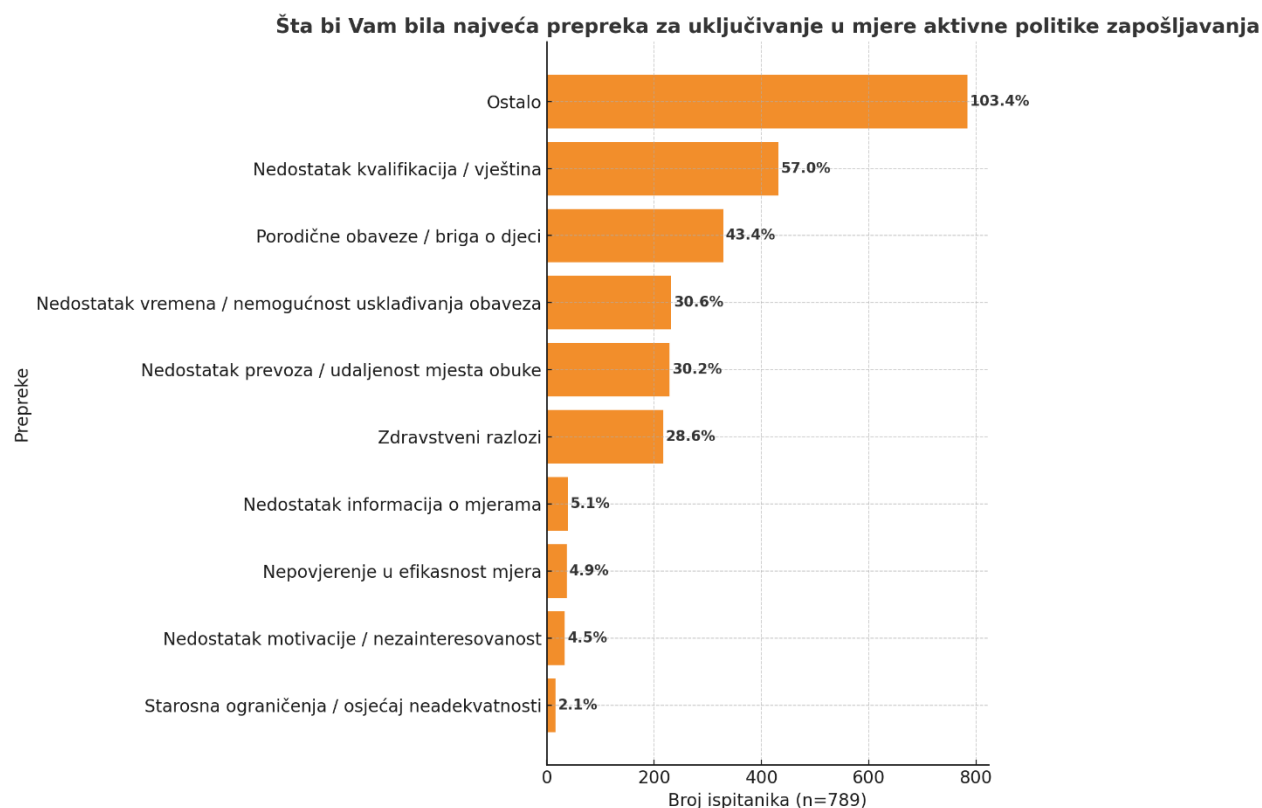
Određeni broj ispitanika istakao je i podršku za čuvanje djece kao ključan motiv, što jasno ukazuje na važnost integrisanja porodične dimenzije u dizajn mjera. Pristup obukama i radnim angažmanima koji su fleksibilni, lokalno dostupni i prilagođeni porodičnim obavezama mogao bi značajno povećati učešće žena u programima aktivne politike zapošljavanja. Pored toga, prepoznata je i potreba za podsticajima za preduzetništvo, što ukazuje na želju dijela ispitanika da pokrenu sopstveni biznis uz podršku mentora, obuka i početnih grantova.

Kategorija „Ostalo“ obuhvata širok spektar dodatnih motiva koji nijesu spadali u standardne ponuđene opcije, ali su vrlo indikativni za oblikovanje budućih programa. U ovu grupu spadaju:

- fleksibilno učešće u mjerama (mogućnost online obuka, rad od kuće, prilagođeni termini);
- refundacija troškova za prevoz i ishranu, odnosno logistička podrška tokom obuke;
- mentorska podrška i lično praćenje napretka;
- dostupnost programa u lokalnoj zajednici, bez potrebe za putovanjem u druge gradove;
- konkretne ponude posla u struci po završetku mjere, kao i
- motivi povezani sa zdravstvenim razlozima i ličnim okolnostima koje trenutno ograničavaju mogućnost učešća.

Ovi odgovori jasno pokazuju da su nezaposlena lica pragmatična i racionalna u pogledu svojih očekivanja, mjere vide kao korisne ako su dostupne, finansijski isplative i vode ka stvarnom zaposlenju.

Zaključci ove analize potvrđuju da uspjehnost mjera aktivne politike zapošljavanja zavisi od njihove konkretne koristi i jasno definisanog cilja. Kombinovanje obuke sa garancijom zaposlenja, obezbjeđivanje finansijskih i logističkih podsticaja, te priznavanje stečenih kvalifikacija predstavljaju ključne faktore koji bi mogli povećati učešće nezaposlenih u budućim programima. Posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju fleksibilnih i porodično inkluzivnih modela obuka, koji omogućavaju ženama, roditeljima i dugoročno nezaposlenima da se aktivnije uključe u tržište rada.

Rezultati istraživanja pokazuju da nezaposlena lica u Crnoj Gori najčešće navode nedostatak kvalifikacija i praktičnih vještina kao glavni razlog koji ih ograničava da se uključe u mjere aktivne politike zapošljavanja. Ovaj podatak ukazuje na to da značajan broj ispitanika prepoznaje sopstvenu potrebu za dodatnim obrazovanjem i osposobljavanjem, te da upravo nedostatak adekvatnih kompetencija predstavlja ključni faktor koji ih udaljava od tržišta rada. Ovakav rezultat jasno ukazuje na važnost kontinuiranog razvoja programa obuka, mikrokvalifikacija i priznavanja prethodnog učenja, kroz koje bi se nezaposlenima omogućilo da u relativno kratkom roku steknu praktične vještine potrebne poslodavcima.

Druga po učestalosti prepreka su porodične obaveze i briga o djeci, koje naročito ističu žene i samohrani roditelji. Ovi odgovori potvrđuju da su obaveze u domaćinstvu i nedostatak institucionalne podrške (poput obezbijeđenog čuvanja djece tokom obuka ili rada) česta barijera za aktivno uključivanje u programe. Zbog toga je prilikom planiranja mjera zapošljavanja potrebno razvijati rodno osjetljive i porodično inkluzivne modele podrške, koji bi omogućili veću participaciju žena na tržištu rada.

Nedostatak vremena i nemogućnost usklađivanja obaveza takođe predstavlja značajnu prepreku, naročito za one koji povremeno rade sezonske ili honorarne poslove, dok nedostatak prevoza i udaljenost mjesta obuke ukazuju na važnost lokalne dostupnosti mjera. Mnogi ispitanici navode da bi obuke ili programi bili prihvatljiviji ukoliko bi se sprovodili u njihovoj opštini ili ukoliko bi troškovi prevoza bili refundirani.

Značajan dio ispitanika istakao je i zdravstvene razloge kao prepreku – posebno lica starije dobi, dugoročno nezaposleni i osobe sa hroničnim oboljenjima. Ovaj nalaz potvrđuje potrebu za razvijanjem prilagođenih programa koji bi omogućili uključivanje osoba sa smanjenom radnom sposobnošću u procese učenja i rada, uz odgovarajuću podršku i fleksibilne modele angažovanja.

Manji broj ispitanika naveo je nedostatak informacija o mjerama, nepovjerenje u njihovu efikasnost i nedostatak motivacije kao prepreke za uključivanje. Ovi odgovori ukazuju na važnost aktivnije komunikacije, transparentnosti i promocije rezultata postojećih programa, jer dio nezaposlenih i dalje ne prepoznaje mjere kao realan put ka zaposlenju.

Zbir procentualnih udjela svih prepreka prelazi 100% jer su ispitanici imali mogućnost da izaberu više odgovora, što znači da većina njih ne navodi samo jedan, već čitav skup međusobno povezanih ograničenja, najčešće kombinaciju nedostatka vještina, porodičnih obaveza, loše dostupnosti i zdravstvenih problema. Takva struktura odgovora pokazuje da se prepreke ne mogu posmatrati izolovano, već kao složen skup faktora koji istovremeno djeluju i zahtijevaju integrisan pristup u planiranju mjera.

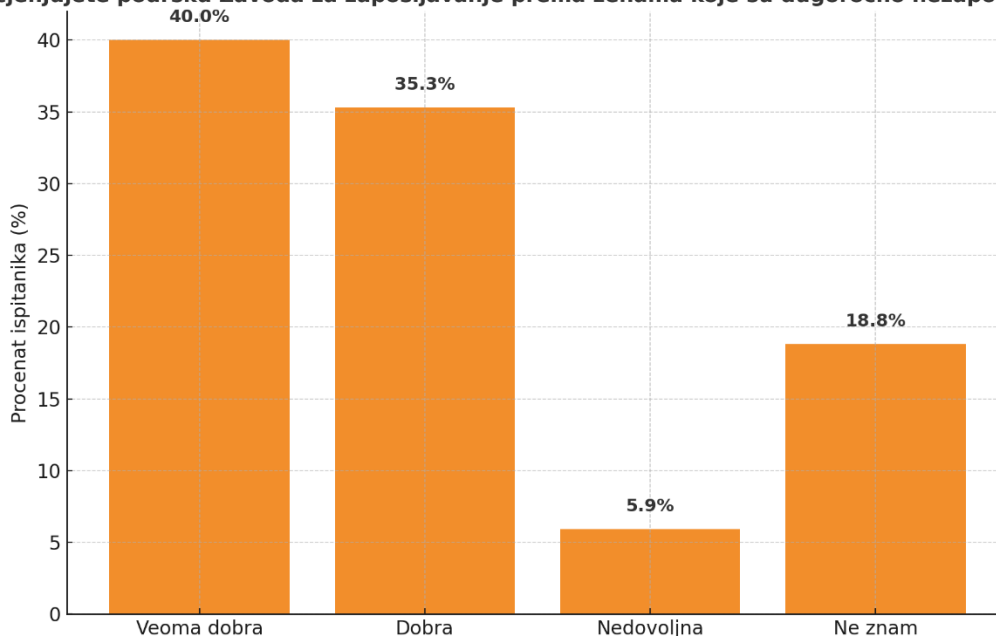
Kategorija „Ostalo“ obuhvata različite, pojedinačne odgovore koji nijesu mogli biti svrstani u standardne grupe, ali su važni za razumijevanje širine problema. U nju spadaju:

- briga o starijim članovima porodice ili osobama sa invaliditetom;
- problemi sa pribavljanjem zdravstvene dokumentacije i procjenom radne sposobnosti;
- nepristupačnost prostora za osobe sa invaliditetom;
- nedostatak mjera u manjim opštinama;
- neusklađenost termina obuka sa drugim obavezama;
- sumnja u korisnost i stvarni efekat mjera;
- te negativna prethodna iskustva sa programima zapošljavanja.

Ovi odgovori ukazuju da prepreke za učešće u mjerama nijesu isključivo individualne, već i strukturalne, jer proizlaze iz načina na koji su programi organizovani, saopšteni i sprovedeni.

Sveobuhvatno posmatrano, rezultati ovog pitanja potvrđuju da za povećanje učešća nezaposlenih u mjerama aktivne politike zapošljavanja nije dovoljno samo ponuditi obuke i programe, već ih je potrebno učiniti pristupačnim, fleksibilnim i realno prilagođenim uslovima života različitih ciljnih grupa. Samo tako će mjere ispuniti svoju svrhu – da budu instrument ne samo zapošljavanja, već i socijalne uključenosti i ekonomskog osnaživanja nezaposlenih lica.

Kako ocjenjujete podršku Zavoda za zapošljavanje prema ženama koje su dugoročno nezaposlene (n=807)

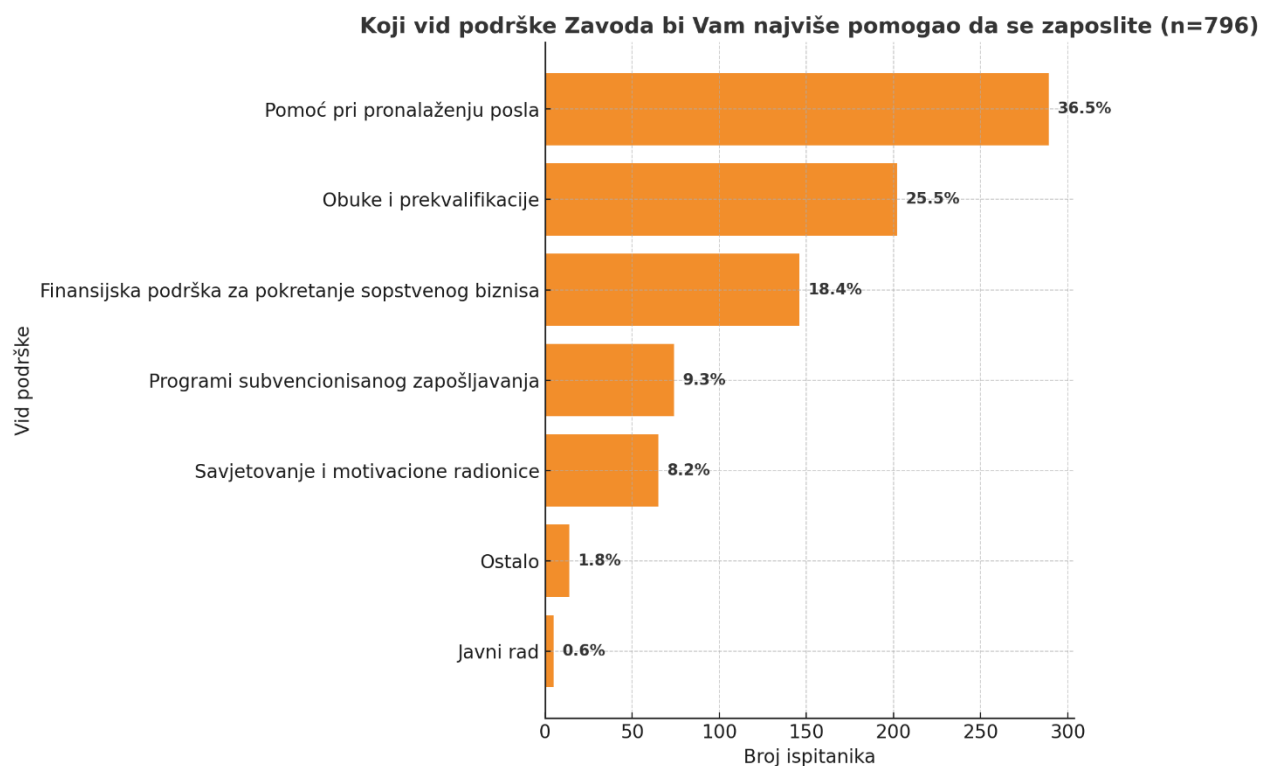

Rezultati istraživanja pokazuju da većina ispitanika ima pozitivno mišljenje o podršci koju Zavod za zapošljavanje pruža ženama koje su dugoročno nezaposlene. Više od dvije trećine ispitanih ovu podršku ocjenjuje kao dobru ili veoma dobru, što ukazuje na prepoznatljivost i vidljivost aktivnosti koje Zavod sprovodi u ovoj oblasti. Ovaj rezultat može se tumačiti kao potvrda da su programi namijenjeni ženama, poput obuka, javnih radova i programa subvencionisanog zapošljavanja, u određenoj mjeri doprinijeli njihovoj boljoj poziciji na tržištu rada.

Istovremeno, dio ispitanika izražava rezervisanost u pogledu obima i efektivnosti podrške. Manji broj smatra da je ona nedovoljna, dok gotovo petina ispitanih navodi da nema dovoljno informacija da bi mogla ocijeniti aktivnosti Zavoda u ovom segmentu. Ovakva struktura odgovora ukazuje na to da, iako su programi formalno dostupni, njihova promocija, vidljivost i komunikacija prema ciljnoj grupi nijesu uvijek jednako učinkovite. Posebno se ističe da dio nezaposlenih žena nije upoznat sa mogućnostima koje im stoje na raspolaganju ili smatra da te mjere nijesu dovoljno konkretne, dostupne ili prilagođene njihovim potrebama.

Ovi nalazi sugerišu da Zavod za zapošljavanje uživa određeni stepen povjerenja među nezaposlenim licima, ali i da postoji prostor za dalje unapređenje rodno osjetljivih pristupa zapošljavanju, naročito prema ženama koje su van tržišta rada duži vremenski period. Poseban naglasak trebalo bi staviti na ciljano informisanje, savjetodavnu podršku, pristupačne programe prekvalifikacije i fleksibilne oblike uključivanja, koji bi ženama olakšali povratak u svijet rada.

Sveukupno posmatrano, rezultati ukazuju da su naponi Zavoda prepoznati i cijenjeni, ali i da bi veća transparentnost i individualizovana podrška doprinijele boljoj percepciji i većem obuhvatu dugoročno nezaposlenih žena u aktivnim mjerama zapošljavanja.

Rezultati istraživanja ukazuju da nezaposlena lica u Crnoj Gori najčešće prepoznaju direktnu pomoć Zavoda pri pronalaženju posla kao najefikasniji vid podrške koji bi im omogućio zapošljavanje. Ovaj nalaz jasno pokazuje da ispitanici očekuju konkretnu i personalizovanu podršku u procesu povezivanja sa poslodavcima, odnosno posredovanje koje rezultira stvarnim zaposlenjem, a ne samo informisanjem o mogućnostima. Takav rezultat svjedoči o potrebi da se usluge posredovanja na tržištu rada dodatno osnaže i individualizuju, uz snažniji fokus na aktivno uparivanje ponude i tražnje rada.

Drugi najčešće navedeni oblik podrške odnosi se na obuke i prekvalifikacije, što ukazuje da veliki broj nezaposlenih lica prepoznaje nedostatak adekvatnih znanja i vještina kao ograničavajući faktor u zapošljavanju. Ovaj nalaz je u potpunosti usklađen sa rezultatima pitanja broj 19, u kojem je upravo nedostatak kvalifikacija identifikovan kao najčešća prepreka za učešće u mjerama aktivne politike zapošljavanja. Interesovanje za obuke i prekvalifikacije potvrđuje da nezaposleni pokazuju spremnost za učenje, ali očekuju programe koji su praktični, kraćeg trajanja i usklađeni sa realnim potrebama tržišta rada.

Treća po zastupljenosti kategorija je finansijska podrška za pokretanje sopstvenog biznisa, što pokazuje rastuću svijest o preduzetništvu kao mogućnosti izlaska iz nezaposlenosti. Ovi ispitanici prepoznaju samostalno pokretanje biznisa kao način za ostvarivanje ekonomske nezavisnosti, ali i izražavaju potrebu za dodatnim znanjem i sigurnošću u početnim fazama poslovanja. To naglašava važnost sveobuhvatnog pristupa koji bi, pored finansijske pomoći, uključivao i mentorsku podršku, poslovne obuke i konsultacije za nove preduzetnike.

Manji broj ispitanika smatra da bi programi subvencionisanog zapošljavanja i savjetovanje kroz motivacione radionice najviše doprinijeli njihovom zaposlenju. Ovi nalazi pokazuju da postoji svijest o mogućnostima takvih programa, ali i da ih dio ispitanika doživljava kao manje direktne ili manje efikasne u odnosu na obuke ili konkretno posredovanje pri zapošljavanju. Ipak, značaj ovih programa nije zanemarljiv, jer upravo savjetodavni i motivacioni rad doprinose dugoročnoj aktivaciji nezaposlenih, naročito onih koji se duže nalaze van tržišta rada.

Kategorija „Ostalo“ obuhvata mali broj odgovora, među kojima se navode ciljne obuke za određene grupe (mlade, žene, osobe sa invaliditetom), kao i fleksibilniji programi obuka u lokalnim zajednicama. Dio ispitanika naveo je i potrebu za boljom komunikacijom i dostupnošću informacija o postojećim mjerama, što ukazuje da Zavod i dalje treba da jača vidljivost i transparentnost svojih aktivnosti.

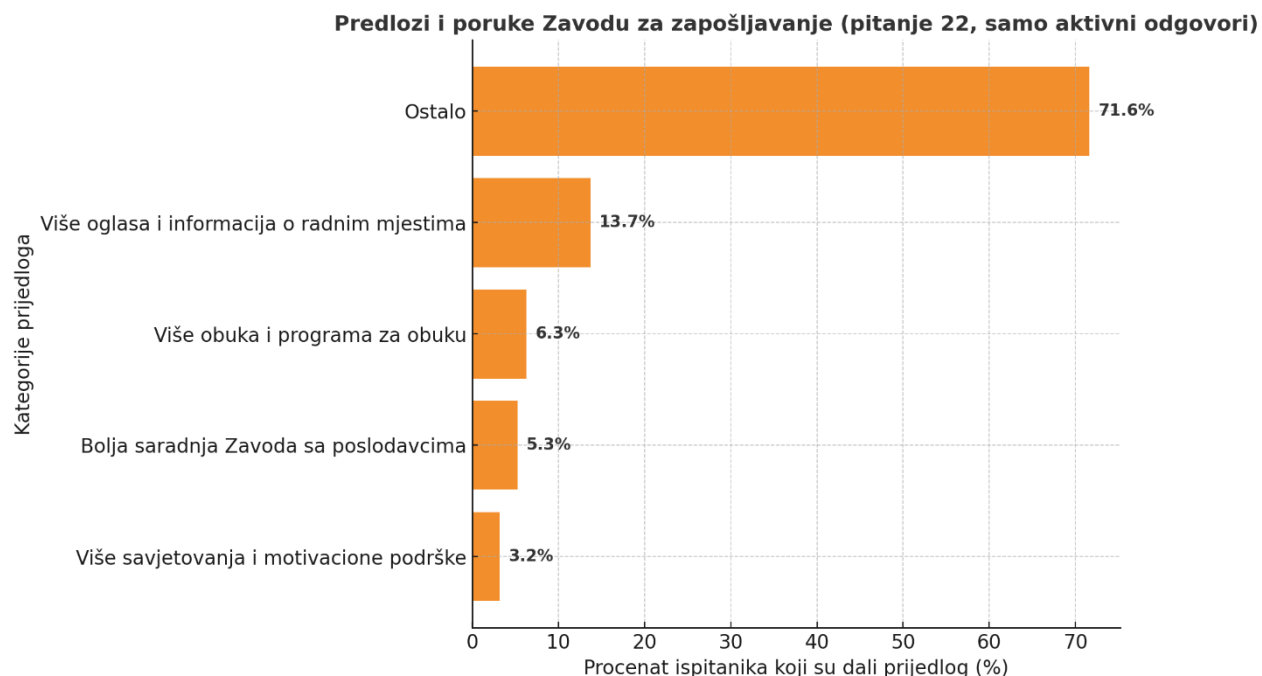
Sveobuhvatno posmatrano, nalazi ovog pitanja ukazuju da nezaposleni najviše cijene konkretne, praktične i brzo primjenjive oblike podrške, koji imaju jasnu vezu sa stvarnim zapošljavanjem. U tom smislu, prioritetne mjere koje Zavod treba dalje da razvija odnose se na:

- efikasnije posredovanje između poslodavaca i nezaposlenih,
- fleksibilne i ciljne programe obuka i prekvalifikacija,
- kombinovanje finansijske i savjetodavne podrške za razvoj preduzetništva,
- te jačanje vidljivosti i promocije postojećih mjera.

Ovi nalazi potvrđuju da nezaposleni lica žele aktivno učešće, ali očekuju da programi Zavoda budu konkretni, dostupni i rezultatno orijentisani, sa jasnim putem od učešća do zaposlenja.

Rezultati pitanja 20 i 21 ukazuju da većina nezaposlenih lica u Crnoj Gori prepoznaje Zavod za zapošljavanje kao važan izvor podrške i posrednika između građana i tržišta rada, ali istovremeno očekuje konkretnije i djelotvornije programe koji vode ka stvarnom zaposlenju. Ispitanici generalno ocjenjuju podršku Zavoda kao dobru, pri čemu većina ističe da bi im najviše pomogla direktna pomoć pri pronalaženju posla, zatim obuke i prekvalifikacije, kao i finansijska podrška za pokretanje sopstvenog biznisa. Takva struktura odgovora pokazuje da nezaposleni traže praktične i brzo primjenjive oblike pomoći, koji im omogućavaju da steknu

nova znanja i odmah ih iskoriste na tržištu rada. Istovremeno, dio ispitanika izražava neinformisanost ili sumnju u efikasnost postojećih mjera, što ukazuje na potrebu da Zavod dodatno ojača komunikaciju, vidljivost i personalizaciju svojih usluga, naročito prema dugoročno nezaposlenim ženama i ranjivim grupama. Sveukupno, nalazi pokazuju da nezaposleni cijene ulogu Zavoda, ali očekuju konkretnije, dostupnije i rezultatski orijentisane programe koji će im olakšati povratak na tržište rada i unaprijediti osjećaj ekonomske sigurnosti.

Većina učesnika nije ostavila konkretan prijedlog, ali među onima koji jesu, poruke su bile vrlo raznolike. Najčešće traženi pravci djelovanja su: više i jasnije informisanje o slobodnim radnim mjestima, dodatne obuke/prekvalifikacije, jača saradnja Zavoda sa poslodavcima i više savjetodavne i motivacione podrške (karijerno vođenje, priprema za intervju, pisanje CV-a). To potvrđuje očekivanje da podrška bude praktična, vidljiva i direktno povezana sa stvarnim zapošljavanjem.

Kategorija „Ostalo“ obuhvata širok spektar pojedinačnih prijedloga koji nijesu dovoljno učestali da bi činili zasebne stavke, ali su sadržajno važni jer ukazuju na konkretne tačke poboljšanja. U nju spadaju poruke tipa: da se ubrzaju procedure i smanji papirologija; da se pojača transparentnost pri izboru učesnika i objavljuju jasni kriterijumi i ishodi; da se programi i obuke donose bliže mjestu stanovanja i da imaju fleksibilne termine (mogućnost učenja online, popodnevene grupe); da se obezbijedi refundacija prevoza ili organizovan prevoz i, gdje je relevantno, podrška za čuvanje djece tokom obuke; da se unaprijedi digitalna komunikacija (pravovremeni e-mail/SMS pozivi, ažurniji sajt, jedinstvena kontakt tačka); da se intenziviraju direktni kontakti sa poslodavcima (sajmovi zapošljavanja, probni rad, „train-to-hire“ modeli)

i uvede mentorstvo u toku mjera; te da se nakon programa obezbijedi povratna informacija i vidljivi podaci o rezultatima (koliko je ljudi zaista zaposleno). Pojedini odgovori upućuju i na potrebu za poštovanijim, personalizovanijim pristupom korisnicima i veću osjetljivost prema specifičnim grupama (dugoročno nezaposlene žene, osobe sa zdravstvenim ograničenjima ili obavezama njege u porodici).

Sve zajedno, poruke iz ovog pitanja ukazuju da korisnici žele da mjere budu transparentne, dostupne, logistički podržane i rezultatno orijentisane sa jasnim putem od informacije i obuke do realne ponude posla.

Glas nezaposlenih: preporuke za unapređenje mjera aktivne politike zapošljavanja

Na osnovu rezultata istraživanja sprovedenog među 821 nezaposlenim licem, jasno se uočava potreba da mjere aktivne politike zapošljavanja budu prilagođene stvarnim izazovima, motivima i očekivanjima građana koji se nalaze van tržišta rada. Analiza odgovora pokazuje da su glavni razlozi nezaposlenosti nedostatak kvalifikacija i radnog iskustva, ali i nedovoljna informisanost o programima i mogućnostima koje Zavod nudi. Istovremeno, najveća motivacija za uključivanje u mjere jeste želja za sticanjem novih znanja i vještina (52,7%), ekonomska sigurnost (41,7%) i garancija zaposlenja (36%). Kao ključne prepreke, ispitanici su navodili nedostatak kvalifikacija (57%), porodične obaveze (43,4%) i logističke teškoće – prevoz i udaljenost (oko 30%). Iako većina ocjenjuje podršku Zavoda pozitivno, dio ispitanika smatra da su potrebni konkretniji programi, veća vidljivost i brža povezanost između obuka i zapošljavanja.

Na osnovu toga, formulisane su preporuke za kreiranje Kataloga mjera aktivne politike zapošljavanja, koji bi, prema iskazanim potrebama nezaposlenih, bio usmjeren na praktične, dostupne i rezultatno orijentisane programe.

1. Program „Uči do posla” – obuke i praksa sa garancijom zaposlenja

Rezultati pokazuju da najveći broj ispitanika želi zaposlenje u oblastima administracije (24,2%), trgovine (19,4%), čišćenja i održavanja (15%), ugostiteljstva (11,2%) i proizvodnje (7,4%). Ove oblasti su istovremeno i sektori sa najvećom potražnjom kod poslodavaca. Program „Uči do posla” predviđa kratke, modularne obuke od 4 do 8 sedmica, u kombinaciji sa praktičnim radom kod poslodavca. Poseban fokus bi bio na mikrokvalifikacijama i priznavanju prethodno stečenog znanja (RPL). Završeni programi bi se povezivali sa konkretnim radnim mjestima, kroz „train-to-hire“ ugovore i probni rad uz subvenciju. Na taj

način bi se smanjio jaz između obuke i zapošljavanja, a nezaposleni bi stekli tražene kompetencije i radno iskustvo.

2. Program „Brža veza do posla” – unapređenje posredovanja i informisanja

Čak 36,5% ispitanika navelo je da bi im najviše pomogla pomoć pri pronalaženju posla. Istovremeno, 18,8% nije imalo dovoljno informacija da ocijeni podršku Zavoda, što ukazuje na potrebu za većom dostupnošću i transparentnošću podataka. Program „Brža veza do posla” podrazumijeva unapređenje digitalne platforme Zavoda, kreiranje jedinstvenog online oglasnika sa dnevnim ažuriranjem, i uvođenje SMS i e-mail obavještenja o novim poslovima. Pored toga, predviđa se organizovanje „matchmaking” dana i mini-sajmova zapošljavanja po opštinama, čime bi se osnažila uloga savjetnika za zapošljavanje i povećala direktna povezanost između poslodavaca i kandidata.

3. Program „Podrška za učešće” – finansijski i logistički podsticaji

S obzirom da 36% nezaposlenih kao ključnu motivaciju navodi novčani podsticaj, a više od 30% prepreku vidi u udaljenosti i nedostatku prevoza, neophodno je kreirati programe koji obuhvataju refundaciju prevoza, ishrane i troškova učešća u obuci, uz mjesečne stipendije. Program bi uključivao i rodno osjetljive mjere, poput podrške za čuvanje djece, fleksibilnih termina i online modula, jer 70,8% ispitanika ima djecu. Na taj način bi se povećala dostupnost programa i smanjio broj odustajanja.

4. Program „Druga šansa” – integrisana podrška dugoročno nezaposlenim licima

Porodične obaveze i nedostatak radnih navika često predstavljaju prepreku za zapošljavanje dugoročno nezaposlenih lica, naročito žena. Program „Druga šansa” bio bi kombinovani model koji uključuje motivacione radionice, karijerno savjetovanje, kratke obuke i mentorstvo tokom zapošljavanja. Obuhvatao bi i vaučere za čuvanje djece, kao i subvencionisano zapošljavanje u sektorima gdje postoji najveće interesovanje: administrativni, uslužni, ugostiteljski i poslovi njege. Cilj programa je postepena reintegracija u tržište rada i povećanje održive zaposlenosti.

5. Program „Moj biznis” – preduzetništvo sa mentorstvom

Prema rezultatima, 18,4% ispitanika smatra da bi im najviše pomogla finansijska podrška za pokretanje sopstvenog biznisa, dok 22,6% navodi preduzetništvo kao poželjan oblik angažovanja. Program „Moj biznis” predviđa start-vaučere i male grantove, povezane sa obukama iz oblasti upravljanja poslovanjem, prodaje i digitalnog marketinga, te mentorstvo u trajanju od 6 do 12 mjeseci. Cilj je ohrabriti razvoj samostalnih djelatnosti i mikropreduzetništva, posebno među ženama i mladima.

6. Program „Digitalne i meke vještine” – obuka za sve

Rezultati pokazuju da 57% ispitanika nema odgovarajuće kvalifikacije i da su digitalne i komunikacione vještine među najdeficitarnijima. Program „Digitalne i meke vještine” uveo bi obavezne module u svim obukama – osnove digitalne pismenosti (MS Office, e-mail komunikacija), poslovna komunikacija, timski rad i radne navike. Program bi trajao 2–3 sedmice i bio kompatibilan sa stručnim obukama, kako bi se omogućilo brzo usvajanje ključnih kompetencija koje povećavaju zapošljivost.

7. Program „Jedan prozor” – pojednostavljene procedure i veća transparentnost

Veliki broj ispitanika u svojim komentarima istakao je potrebu za bržim, jednostavnijim i transparentnijim procedurama. Kroz program „Jedan prozor” Zavod bi digitalizovao proces prijave, omogućio elektronsko praćenje statusa zahtjeva i objavljivanje rezultata programa (broj prijavljenih, obuka i zaposlenih). U svakoj opštini bila bi uspostavljena kontakt tačka na kojoj bi građani mogli dobiti sve informacije o mjerama i podršci Zavoda. Cilj je povećanje povjerenja korisnika i smanjenje administrativnih barijera.

Predložene mjere predstavljaju odgovor na realne izazove koje su nezaposleni istakli u istraživanju, ali i konkretan put ka modernizaciji aktivne politike zapošljavanja. Svaka mjera se temelji na nalazima koji jasno pokazuju da su nezaposleni spremni da uče, promijene kvalifikacije i aktivno traže posao, pod uslovom da programi budu praktični, dostupni i rezultatno orijentisani. Ovakav pristup omogućava Zavodu za zapošljavanje Crne Gore da kreira sistem podrške koji spaja obrazovanje, posredovanje i zapošljavanje u jedinstven, efikasan model — u kojem svaki program ima jasnu svrhu, mjerljiv rezultat i vidljiv uticaj na smanjenje nezaposlenosti.

Zaključak

Istraživanje sprovedeno među 821 nezaposlenim licem u Crnoj Gori pokazuje da su potrebe, očekivanja i prepreke sa kojima se građani suočavaju na tržištu rada višeslojne, ali jasno definisane. Nezaposleni najčešće iskazuju spremnost da aktivno učestvuju u programima Zavoda, ali očekuju da ti programi budu konkretniji, kraći, dostupniji i povezaniji sa stvarnim mogućnostima zapošljavanja. Ključni nalazi ukazuju da je nedostatak kvalifikacija i praktičnih vještina (57%) i dalje glavni razlog nezaposlenosti, dok su porodične obaveze, logističke prepreke i zdravstvena ograničenja faktori koji dodatno otežavaju uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja. S druge strane, najjači motivi za učešće su želja za učenjem (52,7%), potreba za ekonomskom sigurnošću (41,7%) i garancija zaposlenja (36%), što jasno pokazuje da nezaposleni ne traže pasivnu podršku, već aktivne prilike za rad i razvoj.

Podaci takođe ukazuju da većina ispitanika Zavod za zapošljavanje doživljava kao ključnog partnera i posrednika u pronalaženju posla, ali očekuje bolju informisanost, brže procedure i veću transparentnost. Posebno je značajno što gotovo 40% nezaposlenih traži jaču vezu između obuke i stvarnog zaposlenja, što potvrđuje potrebu da se koncept „uči do posla“ postavi u središte budućih mjera.

Ukupno gledano, rezultati istraživanja potvrđuju da je neophodna modernizacija sistema aktivne politike zapošljavanja, kroz:

- uvođenje mikrokvalifikacijskih programa usmjerenih na deficitarna zanimanja,
- jačanje posredovanja i digitalnih servisa Zavoda,
- finansijske i logističke podsticaje koji olakšavaju učešće,
- specifične pakete podrške za žene i dugoročno nezaposlene, i
- sistem koji povezuje obuku, mentorstvo i zapošljavanje u jednu logičnu cjelinu.

Ovim pristupom, Zavod za zapošljavanje Crne Gore može postati glavni nosilac transformacije tržišta rada – institucija koja ne samo da administrira programe, već aktivno kreira prilike za zapošljavanje, uči iz povratnih informacija korisnika i sistematski gradi most između nezaposlenih, obrazovnog sistema i poslodavaca.

Zaključci ovog istraživanja pružaju čvrstu osnovu za izradu prvog Kataloga mjera aktivne politike zapošljavanja, koji bi trebalo da bude fleksibilan, inkluzivan i mjerljiv, fokusiran na stvarne ishode, a ne samo na formalno učešće. Na taj način bi se ostvario glavni cilj: *da svaka mjera vodi do održivog zaposlenja i povećanja kvaliteta života građana Crne Gore.*

Poruka Zavoda za zapošljavanje Crne Gore

Dragi građani,

Vaši odgovori i iskreno iznijeta iskustva predstavljaju najvažniji kompas u planiranju naših budućih aktivnosti. Istraživanje koje smo zajedno sprovedi pokazalo je da nezaposleni u Crnoj Gori žele da rade, da uče i da napreduju, ali i da očekuju da Zavod bude bliži, brži i konkretniji u pružanju podrške. Upravo zato, sve što radimo u narednom periodu biće usmjereno na praktične, dostupne i rezultatno orijentisane programe koji vode do stvarnog zaposlenja.

Na osnovu vaših preporuka, Zavod će u narednim godinama razvijati obuke sa garancijom zaposlenja, jačati saradnju sa poslodavcima, uvoditi mikrokvalifikacije i digitalne module, te omogućiti lakše i brže prijavljivanje na mjere. Posebna pažnja biće posvećena ženama, dugoročno nezaposlenima i ranjivim grupama, kroz programe koji kombinuju obuku, mentorstvo i finansijsku podršku.

Naš cilj je da svaki korisnik Zavoda osjeti stvarnu korist od učešća u mjerama, da nakon svake obuke, radionice ili savjetovanja ima konkretnu priliku za posao, pokretanje biznisa ili sticanje priznate kvalifikacije.

Hvala vam što ste podijelili svoje mišljenje i pomogli nam da zajedno gradimo Zavod koji sluša, razumije i djeluje, Zavod koji je uz svakog građanina na putu „od nezaposlenosti do sigurnog zaposlenja“.

Put od znanja do zaposlenja počinje na tržištu koje razumije obje strane.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Sektor za mjere aktivne politike zapošljavanja

E-mail: zzcgcg@zzcgcg.me

Adresa: Bulevar revolucije br. 5 81000 Podgorica, Crna Gore

Podgorica,
Oktobar 2025.

